

RAASIKU KOOLI
LASTEAIA ÕPPEKAVA

SISUKORD

1. LASTEAIA ÜLDINFO	4
2. LASTEAIA VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA	5
2.1 Visioon, missioon ja põhiväärtused	5
2.2 Eripära	6
3. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID	8
4. LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS JA PÕHIMÕTTED	9
4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus	9
4.2 Õppe- ja kasvatustegevuste põhimõtted	9
4.3 Õppe- ja kasvatustegevuse päevik	10
4.4 Rühmaõpetaja kohustuslik dokumentatsioon	10
4.5 Kuu- või projektiplaan	11
4.6 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine	11
4.7 Rühmade tegevus- ja päevakava	12
4.8 Õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade arv nädalas	14
5. LÕIMITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS JA ÕPIKESKKONNA KUJUNDAMINE	16
5.1 Lõimitud õppe- ja kasvatustegevus	16
5.2 Õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine	17
6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONNAD	19
6.1 Mina ja keskkond	19
6.1.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	21
6.1.2 Mina ja keskkond valdkonna eeldatavad tulemused	22
6.2 Keel ja kõne	32
6.2.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	34
6.2.2 Keel ja kõne valdkonna eeldatavad tulemused	34
6.3 Matemaatika	38
6.3.2 Matemaatika valdkonna eeldatavad tulemused	39
6.4 Kunst	43
6.4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	43
6.4.2 Kunsti valdkonna eeldatavad tulemused	44
6.5 Liikumine	51
6.5.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	52
6.5.2 Liikumise valdkonna eeldatavad tulemused	53
6.6 Muusika	56

6.6.1	Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted	56
6.6.2	Muusika valdkonna eeldatavad tulemused	57
7.	ÜLDOSKUSED	60
7.1	Tunnetus- ja õpioskused	60
7.1.1	Tunnetus- ja õpioskuste eeldatavad tulemused	60
7.2	Sotsiaalsed oskused	63
7.2.1	Sotsiaalsete oskuste eeldatavad tulemused	64
7.3	Eneseregulatsiooni oskused	66
7.3.1	Eneseregulatsiooni oskuste eeldatavad tulemused	67
7.4	Mänguoskused	68
7.4.1	Mängukeskkonna kujundamine	69
7.4.2	Mänguoskuste eeldatavad tulemused	70
8.	DIGITEHNOLOOGIA ALUSHARIDUSES	72
8.1	Digitehnoloogia kasutamise põhimõtted õppe- ja kasvatustegevustes	72
8.2	Digitehnoloogiaga rikastatud õpi- ja kasvukeskkond	73
8.3	Vaimne heaolu ja liigne ekraaniaeg	73
8.4	Eeldatavad üldoskused õppija digipädevuse kontekstis	74
9.	LASTEHOIURÜHMA ÕPPEKAVA	77
9.1	Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted ja korraldus	77
9.1.1	Õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgistamine	78
9.1.2	Õpi- ja kasvukeskkond ning selle kujundamise põhimõtted	79
9.2	Lapse üldoskuste toetamise põhimõtted ja korraldus	81
9.3	Üldoskuste eeldatavad tulemused kuni 3 aastasel lapsel	82
9.3.1	Mänguoskused	82
9.3.2	Tunnetus- ja õpioskused	82
9.3.3	Sotsiaalsed oskused	83
9.3.4	Eneseregulatsiooni oskused	84
9.4	Üldoskuste hindamine lastehoiurühmas	86
9.4.1	1,5 - 3 aastase lapse üldoskuste hindamine	87
9.5	Valdkondade eeloskused	89
9.5.1	Mina ja keskkond	89
9.5.2	Keele ja kõne	90
9.5.3	Matemaatika	92
9.5.4	Kunst	93
9.5.5	Muusika	95
9.5.6	Liikumine	97
10.	LAPSE ARENGU HINDAMISE PÕHIMÕTTED	99
11.	KAASAV HARIDUS JA TUGE VAJAV LAPS	100
11.1	Kaasava hariduse tähendus	100

11.2 Kaasava hariduse rakendamine	101
11.3 Tuge vajav laps	102
11.4 Toe määramine ja rakendamine Raasiku Kooli lasteaias	104
12. LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED	106
13. ÕPPEKAVA MUUTMINE	107

1. LASTEAIA ÜLDINFO

Aadress: Meierei 25, Raasiku, 75203 Harjumaa

Õppekeel: eesti keel

Tööaeg: E-R 6.30 - 18.30, valverühm E-R 6.30-7.30

e-mail: kool@raasikukool.edu.ee

Üldtelefon: +372 54510480

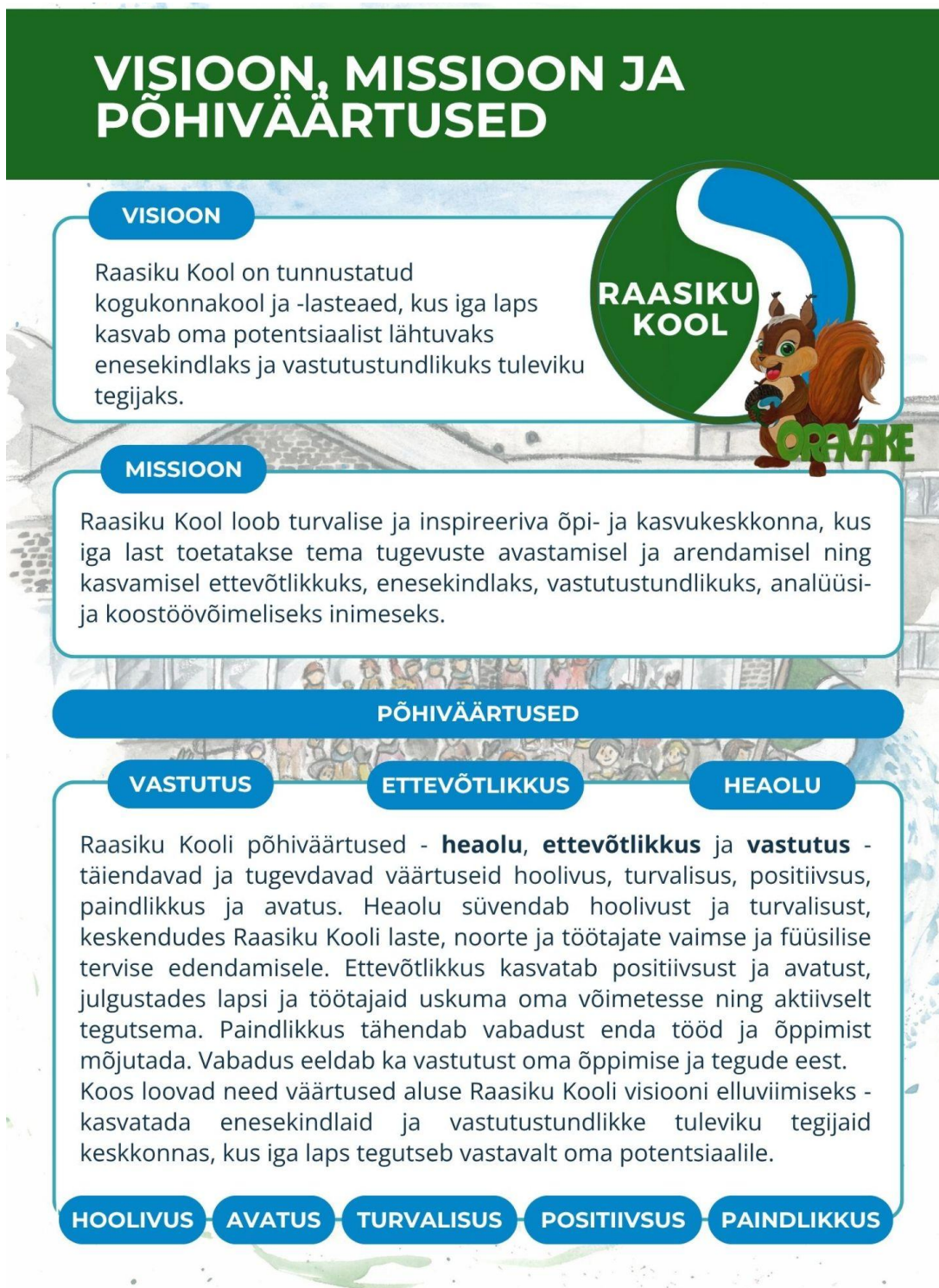
Kodulehekülg: <https://raasikukool.edu.ee/>

Rühmad: Raasiku Kooli lasteaias on 6 rühma- hoiurühm (1,5-3a), 4 aiarühma (vanusepõhine) ja 1 liitrühm (3-7a)

Laste arv on rühmades komplekteeritud vastavalt alusharidus seadusele ja Raasiku valla poolt kinnitatud lasteaia määrusele.

2. LASTEAIJA VÄÄRTUSED JA ERIPÄRA

2.1 Visioon, missioon ja põhiväärtused

2.2 Eripära

Raasiku Kool on lasteaed-põhikool, mille eripäraks on:

sotsiaal-emotsionaalsete oskuste süstemaatiline kujundamine;

ettevõtlikkus;

õppetegevuse sidumine liikumisega (LKK ehk Liikuma Kutsuv Kool);

projektõpe;

MATIK (tähistab viiel valdkonnal tuginevat praktilise kallakuga õpet ehk matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria ning kunstide edukat lõimimist, inglise keeles ka STEM või STEAM õpe) õppe rakendamine.

Kiusamisest Vabaks (Sõber Karu) programm on kasutusel lasteaia kõikides rühmades. VEPA (Käitumisoskuste programm Veel Parem) elemente kasutavad õpetajad vastavalt vajadusele ja võimalustele. Sotsiaal-emotsionaalsete oskuste süstemaatiline arendamine jätkub Raasiku Kooli põhikooli osas, kus on kasutusel KiVa programm (Kiusamisvaba Kool) kooliüleselt.

VEPA (Kiusamisest Vabaks) programm on välja töötatud Taani Roskilde ülikooli teadlaste poolt. Programmi sisu on kooskõlas Eesti alushariduse seaduse ja riiklikus õppekavas kirjeldatud alusväärtuste ning üldpädevuste kujundamise põhimõtetega. Kiusamisest Vabaks programm on kasutusel kõikides rühmades. VEPA elementide kasutamine on tõenduspõhine ennetustegevus, mida kasutatakse lasteaia rühmades igapäevase õppetegevuse käigus. VEPA aitab lihtsate ning mänguliste juhtimistehnikate abil luua toetavat õpikeskkonda. VEPA toetab laste eneseregulatsiooni- ja sotsiaal-emotsionaalsete oskuste arengut ning ennetab laste riskikäitumist.

Raasiku Kooli lasteaias on kasutusel Vinks-Vonks ettevõtlusraamatud, mida kasutatakse igapäevaste õppetegevuste rikastamiseks ja ettevõtluspädevuse (rahatarkuse)

arendamiseks. Ettevõtluspädevus on teadmiste, oskuste ja hoiakute terviklik kogum, mis on vajalik väärtuse loomiseks ideede elluviimisel, õppija ettevõtlikkuse arenguks ning jätkusuutlikuks toimetulekuks töös ja igapäevaelus.

Raasiku Kool on liitunud Liikuma Kutsuva Kooli programmiga. Liikuma Kutsuva Kooli programm tugineb rahvusvahelisele teadusele, Tartu Ülikooli liikumislabori uuringutele ja arendustele ning programmis osalevate koolide kogemustele. Programmi rakendamise eesmärgiks on pöörata enam tähelepanu laste tervisele, heaolule ja liikumisvajadusele.

Raasiku Kooli lasteaias kasutame ka projektõpet. Projektõpe on väärtuslik õppemeetod, mis lähtub lapse huvidest, seob erinevad õppevaldkonnad tervikuks ning toetab lapse teadmiste omandamist kui ka oluliste eluoskuste kujunemist. Selline õppimine on lapse jaoks aktiivne, mänguline ja tähenduslik, aidates kujundada enesekindlaid, uudishimulikke ja koostöövalmis õppijaid. Projektõpet rakendatakse kõikides rühmades vähemalt 1-2 korda õppeaastas.

Raasiku Koolis leitakse võimalusi MATIK õppe rakendamiseks nii organiseeritud õppetöö kui vabamängu raames.

3. ÕPPE- JA KASVATUSEESMÄRGID

3.1 Raasiku Kooli lasteaia õppe- ja kasvatuseesmärgid ning põhimõtted lähtuvad alushariduse seadusest ja riiklikust õppekavast ning asutuse põhiväärtustest. Raasiku Kooli põhiväärtusteks on **heaolu, ettevõtlikkus** ja **vastutus**, mis on välja kujunenud varasematest väärtustest turvalisus, positiivsus, paindlikkus, avatus ja hoolivus.

3.2 Raasiku Kooli lasteaia õppe- ja kasvatustöö eesmärk on koostöös perega toetada lapse terviklikku arengut ning kujundada lapsest iseseisev, hooliv, loov ja õppimisest huvitatud inimene, kes väärtustab eesti keelt ja kultuuritraditsioone, järgib tervislikke eluviise, suhtub hoolivalt iseendasse, teistesse ja keskkonda, on empaatiline ja koostööaldis ning valmis kooliteeks ja ühiskonnas toime tulema.

4. LASTEAIA ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS JA PÕHIMÕTTED

4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse korraldus

Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse aluseks on Raasiku Kooli lasteaia õppekava, mis lähtub alushariduse riiklikust õppekavast ja Raasiku Kooli arengukavast. Õppeaasta eesmärgid ja teemad valitakse koostöös kooliga: õpetajate, arendusjuhi ja õppejuhi koostöös ning fikseeritakse lasteaia aasta tegevuskavas. Tegevuskava koostatakse õpetajate ja juhtkonna koostööl ning kinnitatakse direktori poolt. Tegevuskava on leitav Raasiku Kooli [kodulehel](#). Õppeaasta teemad toetavad lasteaia üldeesmärkide elluviimist. Rühmade õppe- ja kasvatustegevused on vastavuses alushariduse riikliku õppekavaga ja lasteaia õppekavaga, arvestades konkreetse rühma laste vanust, arengut ning eripärasid.

4.2 Õppe- ja kasvatustegevuste põhimõtted

4.2.1 õppeprotsessi planeerimisel lähtub õpetaja lapse vanusest, eripäradest, arengutasemest ja vajadustest;

4.2.2 õpetaja toetab lapse omaalgatust ja loovust, planeerides tegevusi nii, et laps saaks ise kogeda, katsetada, otsustada ja valikuid teha;

4.2.3 lastele tutvustatakse kohalikku eluolu, traditsioone ja Raasiku valla ja alevi väärtusi. Õppetegevustesse kaasatakse kohalikke asutusi ja kogukonda, et tekitada lapses kodukoha tunnet ja austust oma kultuuri vastu;

4.2.4 teadmiste ja oskuste omandamist planeeritakse (nt matemaatika, keel ja kõne) läbi lõimitud mänguliste tegevuste, tehes õppimine lapsele põnevaks ja loomulikuks;

4.2.5 lapsele tagatakse igas päevas piisavalt aega suunata ja juhtida oma mängu ise (vabamäng). See arendab lapse iseseisvust, otsustusjulgust, loovust ja sotsiaalseid oskusi;

4.2.6 õpetajad loovad turvalise, usaldusliku ja kaasaegse õpikeskkonna, kus laps julgeb eksida, küsida ja uuesti proovida;

4.2.7 tihedat koostööd tehakse perede ja kooliga, tagades lastele sujuva arengutee ja turvalise kasvukeskkonna;

4.2.8 olles põhikool-lasteaed, siis tegevusi planeeritakse pikaajaliselt, luues tugeva vundamendi ja sujuva ülemineku lasteaiast kooli;

4.2.9 aktiivselt kasutatakse ümbritsevat keskkonda ja õueala, et toetada laste liikumisvajadust, tervist ja uurimishuvi;

4.2.10 väärtustatakse Eesti kultuuritraditsioone ja arvestatakse teiste kultuuride eripäraga.

4.3 Õppe- ja kasvatustegevuse päevik

4.3.1 õppe- ja kasvatustegevuse e-päevik on ametlik dokument, mille korrektne täitmine on kohustuslik;

4.3.2 e-päevikut täidavad igapäevaselt rühma õpetajad ning liikumise- ja muusikaõpetaja lähtuvalt määrusega kehtestatud korrast;

4.3.3 õppe- ja kasvatustegevuse sissekandes on järgmised komponendid: tegevuse eesmärgid, tegevuse kirjeldus ning analüüs;

4.3.4 sissekanded on kooskõlas planeerituga ning vajadusel on kirjas ka plaani muutmise põhjused;

4.3.5 õpetajad teevad õppetegevuste sissekanded sama päeva jooksul;

4.3.6 päevikute täitmist kontrollib õppejuht iga kuu lõpus.

4.4 Rühmaõpetaja kohustuslik dokumentatsioon

Rühmaõpetajad koostavad oma rühma aastaplaani üks kord aastas Eliisis, mis kinnitatakse õppejuhi poolt septembri lõpuks ja on nähtav lapsevanemale. Rühmaõpetajad koostavad igapäevase õppetöö kavandamiseks kuu- või projektiplaani, mille kinnitab õppejuht iga kuu alguses. Igapäevaselt täidavad rühmaõpetajad õppe- ja kasvatustegevuste päevikut (Eliis), mida kontrollib kord kuus õppejuht. Rühmaõpetaja täidab laste kohalkäimise tabelit (Eliis) igapäevaselt kella 8.30-ks. Üks kord aastas koostab rühmaõpetaja laste arengu hindamise- või

koolivalmiduskaardi, mis on nähtav lapsevanemale (Eliisis) ja mille alusel viiakse läbi arenguestlus lapsevanema soovil. Üks kord aastas täidavad õpetajad õppeaasta kokkuvõtet ehk aastaplaani kokkuvõtet Eliisis mida kinnitab õppejuht juuni alguses. Rühmaõpetaja vastutab ka lastevanemate koosolekul/vestlusringidel koostatud protokollide olemasolu eest ja kannab need Eliisi. Vastavalt vajadusele koostab õpetaja iseloomustusi nõustamiskeskusele/lastepsühhiaatrile tuge vajava lapse kohta ja avab lapsele individuaalse arengujälgimise kaardi.

4.5 Kuu- või projektiplaan

Lähtuvalt rühma aastaplaanist koostab rühma meeskond õppe- ja kasvatustegevuse kuu- või projektiplaani. Rühma meeskond otsustab, millist plaani nad kasutavad. Plaan koostatakse e-keskkonnas (Eliis) ja see on nähtav lapsevanemale. Kuu- ja projektiplaan koostatakse eelmise kuu viimaseks tööpäevaks. Kuuplaanis on esitatud teema, eesmärgid (valdkondadest ja üldoskustest lähtuvalt), tegevuste liigid (lõimitult) ja tegevused/õppesisu. Projektiplaan on avatud ja muutuv, võimaldades õppe- ja kasvatustööd pidevalt kohandada vastavalt laste seast esile kerkivatele huvidele ja uurimisküsimustele. Õppe- ja kasvatustegevuste sisu jaotub lõimitult kuue õpivaldkonna vahel, milleks on „Mina ja keskkond“, „Keel ja kõne“, „Matemaatika“, „Kunst“, „Muusika“ ja „Liikumine“.

4.6 Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine

4.6.1 lasteaia õppeaasta algab 1. septembril ja lõpeb 31. augustil;

4.6.2 lasteaia tegevuskava kinnitatakse direktori poolt enne uue õppeaasta algust;

4.6.3 rühmade aastaplaanid kinnitatakse 14. septembriks õppejuhi poolt Eliisi keskkonnas;

4.6.4 aktiivne õppetöö kestab 15. septembrist 15. maini.

Suveperioodil alates 15. maist 31. juunini, 1. augustist 15 septembrini ning koolivaheaegadel toimub õpitu kordamine, kinnistamine ja vabamäng.

4.6.5 septembri esimeses pooles on tegevuste aluseks laste kohanemist ja nende tundma õppimist toetavad mängud, laste arengu jälgimine ja koostöise suhte loomine lapsevanemaga;

4.6.6 õppe- ja kasvatustöö toimub lasteaia õppekava ja aasta tegevuskava alusel, sihipäraste lõimitud tegevuste kaudu;

4.6.7 üks kord aastas viiakse läbi laste arenguhindamine ja analüüsimine ning vastavalt vanema soovile arenguestlus;

4.6.8 lähtuvalt laste vanusest ja individuaalsest keskendumisvõimest kavandavad õpetajad lõimitud õppe- ja kasvatustegevuste kestuseks:

- 1,5 - 3 aastastel lastel kuni 15 minutit (hoiurühm);
- 3-6 aastastel lastel 25-30 minutit (aiarühm);
- 6-7-aastastel lastel kuni 35-45 minutit (koolieelikute rühm);

4.6.9 juuni esimesel nädalal teevad õpetajad Eliisis aastaplaani kokkuvõtte, mis on nähtav ka lapsevanemale;

4.6.10 laste päevakavasse on planeeritud õueaeg 1- 2 korda päevas vastavalt vanusele vähemalt 40 minutit päevas. Talveperioodil on õueaeg vähemalt 1 kord päevas;

4.6.11 õppe- ja kasvatustegevuses rakendatakse igas rühmas õuesõppe metoodikat;

4.6.12 lasteaias toimuvad esmaspäevast reedeni õppetegevusvälised huvitegevused (vt infot [kodulehelt](#)).

4.7 Rühmade tegevus- ja päevakava

Õppe- ja kasvatustegevus toimub rühma päevakava alusel, mis määrab laste eale vastava päevarütm, puhke- ja ärkveloleku aja, mille jooksul vahelduvad igapäevatoimingud (söömine, riietumine, pesemine, ruumi korrastamine jm), laste vabategevused (vabamäng, loominguline tegevus jm), piisavalt õues viibimine ning õpetajate kavandatud õppe- ja kasvatustegevused. Konkreetsed ajalised algused on määratud muusika- ja liikumistegevustel.

Hoiurühma päevakava 1,5-3 aastastele:

6.30 – 7.30 HOMMIKUNE VALVERÜHM
7.30 – 8.30 LASTE VASTUVÕTT RÜHMAS, VABA MÄNG
8.30 – 8.45 HOMMIKURING
8.45 – 9.15 HOMMIKUSÖÖK
9.15 – 10.15 PLANEERITUD TEGEVUSED
10.15 - 10.45 ETTEVALMISTUS ÕUE MINEKUKS
10.45 – 11.30 ÕUES VIIBIMINE, MÄNG
11.45 – 12.15 LÕUNASÖÖK
12.30 – 15.00 LÕUNANE PUHKEAEG
15.00 – 15.30 ÄRKAMINE, RIIETUMINE, MÄNG
15.45 – 16.15 ÕHTUOODE
16.15 – 18.30 VABATEGEVUSED, MÄNG, KOJUMINEK

Päevakava 3-5 aastastel:

6.30 – 7.30 HOMMIKUNE VALVERÜHM
7.30 – 8.30 LASTE VASTUVÕTT RÜHMAS, VABA MÄNG
8.30 – 8.45 HOMMIKURING
8.45 – 9.15 HOMMIKUSÖÖK
9.15 – 10.30 PLANEERITUD TEGEVUSED
10.30 - 11.00 ETTEVALMISTUSED ÕUE MINEKUKS
11.00 – 12.15 ÕUES VIIBIMINE, MÄNG
12.30 – 13.00 LÕUNASÖÖK
13.00 – 15.00 LÕUNANE PUHKEAEG
15.00 – 15.30 VALIKTEGEVUSED, MÄNG
15.30 – 16.00 ÕHTUOODE
16.00 – 18.30 VALIKTEGEVUSED, TRENNID, MÄNG, KOJUMINEK

Päevakava 6-7 aastastel:

6.30 – 7.30 HOMMIKUNE VALVERÜHM
7.30 – 8.30 LASTE VASTUVÕTT RÜHMAS, VABA MÄNG
8.30 – 8.45 HOMMIKURING
8.45 – 9.15 HOMMIKUSÖÖK
9.15 – 11.00 PLANEERITUD TEGEVUSED
11.00 – 12.30 ÕUES VIIBIMINE, MÄNG
12.45 – 13.15 LÕUNASÖÖK
13.30 – 15.00 LÕUNANE PUHKEAEG, VAIKNE TEGEVUS
15.00 – 15.30 VALIKTEGEVUSED, MÄNG
15.30 – 16.00 ÕHTUOODE
16.00 – 18.30 VALIKTEGEVUSED, TRENNID, MÄNG, KOJUMINEK

4.8 Õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade arv nädalas

Õppe- ja kasvatustegevusi planeeritakse lõimitult, arvestades laste vanust ning valdkondi järgmiselt:

Õppetegevuse valdkond	Õppe- ja kasvatustegevuse valdkonna sisu	Tundide arv nädalas		
		1,5 – 3 aastat	3 – 5 aastat	5 – 7 aastat
Mina ja keskkond	Vaatlemine ja uurimine	2	2-3	3-4
Keel ja kõne	Kuulamine, rääkimine, kirjutamine ja lugemine	2	3	3-4

Matemaatika	Arvutamine ja võrdlemine, konstrueerimine	1	1-2	2
Kunst	Joonistamine, voolimine, kleepimine, meisterdamine	2	2	2-3
Liikumine	Liikumistegevus	2	2	2
Muusika	Kuulamine, laulmine, liikumine, mängud	2	2	2

5. LÕIMITUD ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUS JA ÕPIKESKKONNA KUJUNDAMINE

5.1 Lõimitud õppe- ja kasvatustegevus

Alushariduse riiklik õppekava rõhutab, et õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel lõimitakse erinevaid valdkondi ja tegevusi, pakkudes lapsele võimalusi vabamänguks, katsetamiseks, liikumiseks, musitseerimiseks ning loovust ja aktiivset õppimist toetavate tegevuste kogemiseks, nii individuaalselt kui ka koos teistega ([Alushariduse riiklik õppekava](#), 2025).

Lõimitud õpe lähtub seisukohast, et lapse kogemused ei jagune eraldi „valdkondadeks”, vaid teadmised, oskused ja hoiakud arenevad üheskoos – tegeliku elu, mängu ja selle keskkonna kaudu, milles lapsed viibivad. Erinevate valdkondade ja tegevuste lõimine toetab lapse loomulikku uudishimu ja aitab tal mõista maailma terviklikult, mitte üksikute killukestena. See julgustab last looma oma lahendusi, küsima küsimusi ja tegema järeldusi. Õpetaja ülesanne on selles protsessis märgata ja toetada lapse huvist lähtuvaid seoseid, kujundada õppimise keskkonda ning mõtestada koos lastega nende kogemusi.

Selline õppimise viis võib lähtuda laste huvist, õppetegevuse valdkondlikest eesmärkidest, loodusest ja aastaajast; traditsioonidest ja kultuurisündmustest, ümbritsevast keskkonnast. Nii on loodus, lasteaia hoov, kodukoht, muuseumid, raamatukogud, tänavad ja inimeste seltskond kõik potentsiaalsed õpikeskkonnad.

Lõimitud õpe aitab tugevdada ka õpetaja professionaalset teadlikkust, kus fookus ei ole enam tegevuste koguses, vaid nende sisulises seotuses ja tähenduses lapse jaoks. Lõimimine muudab õppimise elavaks, loovaks ja lapse arengu eri valdkondi ühtaegu arendavaks protsessiks.

Lõimitud lähenemise kaudu muutub õppimine lasteaias:

1. mängulisemaks ja paindlikumaks, sest tegevused lähtuvad laste enda kogemusest;

2. koostöisemaks, sest eri valdkonnad ja tegevused ühendavad lapsi, õpetajaid ja lapsevanemaid ühise eesmärgi ümber;
3. refleksiivsemaks ja tähenduslikumaks, sest laps õpib oma kogemust mõtestama ja seda teistega jagama.

Lapse õppimine ja areng ei toimu üksnes planeeritud tegevustes, vaid igapäevaste olukordade, mängu, suhtlemise ja ümbritseva keskkonna kaudu. Et õppimine oleks loomulik, tähenduslik ja tulemuslik, vajab laps sellist keskkonda ja tegevuste korraldust, mis toetab tema uudishimu, osalemist ja eneseväljendust.

Lapse loovat ja mängulist õppimist toetab:

1. turvaline ja positiivne õhkkond, kus laps julgeb eksida, uuesti proovida ja oma ideid väljendada;
2. emotsionaalne huvi ja sisemine motivatsioon, mis aitavad lapsel keskenduda ja õppimist nautida;
3. piisavalt aega süvenemiseks, kordamiseks ja mõtete elluviimiseks;
4. eakohased ja tähenduslikud kogemused, mis seovad uue teadmise lapse varasema elukogemusega;
5. keskkond, mis toetab mängu, loovust ja uurimist, pakkudes võimalusi liikumiseks, avastamiseks ja koostegutsemiseks;
6. mitmekesised vahendid ja materjalid – näiteks loodusmaterjalid, muusikainstrumendid, rollimänguvahendid ja erinevad kunstivahendid, mis innustavad looma ja jutustama;
7. tugi ja tähelepanu täiskasvanult, kes märkab lapse ideid, sõnastab neid koos lapsega ning julgustab katsetama;
8. võimalused koostegutsemiseks ja suhtlemiseks, et laps saaks õppida teiste ideedest ja jagada oma kogemusi.

5.2 Õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine

Õppe- ja kasvatustegevusi ning õpiolukordi saame laste jaoks luua ning lapsed saavad neid ise tekitada meid ümbritsevas loomulikus keskkonnas. Hästi valitud koht teeb ära suurema osa

õpetaja tööst, sest ta kutsub last uurima ja avastama, tõstatab küsimusi, millele vastuseid leida, ergutab vastuste leidmiseks koostööle. Samas, teatud teemade käsitlemiseks või õpiolukordade tekitamiseks peame keskkonna ise looma, et keskkond toetaks antud teema käsitlemist.

Alushariduse riikliku õppekava kohaselt on sotsiaalse ja vaimse keskkonna kujundamise põhimõtted järgmised:

1. lähtutakse lapse heaolust, ühistele väärtustele tuginevatest kokkulepetest ning lastehoiu ja lasteaia tavadest;
2. luuakse usaldav, sõbralik, pinge- ja vägivallavaba õhkkond;
3. suunatakse lapsi üksteisega arvestama, üksteist toetama ja koostööd tegema;
4. väärtustatakse ja tunnustatakse ideede ning arvamuste paljusust;
5. tagatakse aeg mõtestamiseks, mõttevahetuseks ja tagasisideks;
6. kujundatakse heatahtlik ja avatud suhtumine erinevustesse ning kõikidele lastele tagatakse võrdsed võimalused;
7. kohandatakse tegevusi, õpet ja õppematerjale paindlikult, võimaldatakse valikute tegemist ning luuakse võimalused aktiivseks osaluseks;
8. tehakse koostööd vanematega.

Füüsilise keskkonna kujundamise põhimõtted:

1. tagatakse turvalisus;
2. tehakse õppeprotsess nähtavaks;
3. tagatakse õppe- ja mänguvahendite kättesaadavus ja mitmekesisus;
4. luuakse võimalusel füüsiline keskkond, mis on lihtsasti ümberkohaldatav, paindlik ning aktiivset liikumist võimaldav liigendatud rühmaruum, mis võimaldab tegutseda alarühmades ja pakub võimalusi omaette olemiseks;
5. luuakse võimalused mängimiseks ja aktiivseks liikumiseks ruumides ja õues.

Nüüdisaegses õpikäsituses ei ole keskkond ainult „õpetaja poolt ettevalmistatud ruum”, vaid koostöös lastega kujunev õppimise ja tegutsemise koht.

Õpikeskkond tekib koosloomes, kui

- täiskasvanu arvestab laste huvide, ideede ja tähelepanekutega;
- lapsed teevad aktiivselt ettepanekuid ja saavad teha otsuseid;
- ruum ja tegevused muutuvad vastavalt sellele, mida lapsed vajavad ja millest nad huvitatud on;
- materjalid ja vahendid ei ole ainult „ette antud”, vaid valitud koos lastega või laste vaatlemisest lähtudes

Koosloomes keskkond tähendab, et:

- õpetaja märkab laste tähelepanekuid ja küsimusi;
- algatab ja kavandab tegevusi koos lastega;
- pakub vahendeid ja võimalusi edasi uurimiseks;
- aitab luua olukordi, mis toetavad laste eesmärke ja mängu;
- kaasab lapsi aruteludesse (nt kuhu minna, mida teha, mida uurida)

Aktiivne osalemine loob vastutustunde ja tugevdab õpimotivatsiooni.

6. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE VALDKONNAD

6.1 Mina ja keskkond

Valdkond Mina ja keskkond aitab lapsel mõista iseennast ja oma suhet ümbritseva sotsiaalse, kultuurilise, loodusliku ja tehiskeskkonnaga, kujundades teadlikku, hoolivat ja väärtustavat hoiakut. Selle kaudu arenevad ka tema tunnetus-, suhtlus- ja mõtlemisoskus, kujuneb positiivne minapilt ja kuuluvustunne nii looduses kui ühiskonnas.

Mina ja keskkond jaotub alateemadeks:

Sotsiaalne keskkond

- mina kui isiksus: enesetutvustus, huvid ja keha;
- perekond ja peretraditsioonid;
- erinevad ametid ja töö tähendus;

- kodumaa sümbolid, rahva- ja kultuuritraditsioonid, olulised kultuuritegelased;
- kultuuriline mitmekesisus ja inimeste erinevus;
- turvaline käitumine, ohuolukordade äratundmine ja abi kutsumine;
- tervise väärtustamine: hügieen, hammaste tervis, une ja puhkuse tähtsus, kehaline aktiivsus;
- mitmekesine ja tervislik toitumine;
- rahakasutus ja raha otstarve;
- digikeskkond kui sotsiaalne ja turvalisust vajav ruum: ohtude tundmine, reeglite järgimine.

Sotsiaalse keskkonna teemadevalik aitab lapsel mõista iseennast ja oma kohta sotsiaalses maailmas, kujundada positiivset enesetunnetust, sotsiaalseid oskusi, kultuuriteadlikkust ning väärtuspõhist ja turvalist käitumist erinevates olukordades.

Looduskeskkond

- kodukoha loodus ja selle eripära;
- loodusvaatlused, muutused looduses eri ajatsüklites;
- loodusnähtused ja aastaegade seos;
- inimese mõju loodusele ja keskkonnahoidlik käitumine;
- elukeskkonna mõju tervisele ja käitumisvalikutele.

Looduskeskkonna eesmärgid toetavad lapse loodushuvi ja teadlikkust loodusnähtustest, aastaegadest ja elukeskkonna muutustest ning kujundada keskkonda hoidvaid ja loodussõbralikke hoiakuid.

Tehiskeskkond

- kodu ja ehitised;
- igapäevased tehisseadmed ja nende kasutus: digivahendid, kodumasinad, robotika;
- liiklusohutus: jalakäija ohutu käitumine, liikluses osalemine, turvavarustus;
- jäätmed ja ressursside säästmine.

- Tehiskeskkonna tundmaõppimine arendab lapse arusaamist inimtekkelisest keskkonnast ja selles toimetulekuks vajalikke oskusi, sealhulgas tehnoloogiaga ümberkäimist, liikluskäitumist ja igapäevase keskkonna turvalist ning vastutustundlikku kasutamist.

Kolm keskkonda – sotsiaalne, loodus- ja tehiskeskkond – moodustavad koos terviku, mis aitab lapsel kujundada mitmekesise ja elulähedase maailmataju. Nende kaudu omandab laps teadmisi ja oskusi, mis toetavad tema toimetulekut igapäevaelus: ta õpib ennast ja teisi mõistma, areneb suhtlemisoskus ja väärtushinnangud, märkab looduse seaduspärasusi ja mõistab inimtegevuse mõju keskkonnale, samuti õpib ta turvaliselt ja vastutustundlikult kasutama tehiskeskkonna vahendeid. Niisugune terviklik lähenemine toetab lapse iseseisvust, teadlikkust ja valmisolekut erinevate elusituatsioonidega toimetulekuks, luues tugeva aluse edasiseks eluks.

6.1.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Valdkonna Mina ja keskkond õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted lähtuvad lapse loomulikust huvist iseenda ja ümbritseva maailma vastu. Selle valdkonna kaudu toetatakse lapse terviklikku arengut, arendatakse tunnetuslikke, sotsiaalseid ja väärtuspõhiseid hoiakuid ning kujundatakse oskusi, mis aitavad lapsel erinevates keskkondades teadlikult, turvaliselt ja vastutustundlikult tegutseda. Õpetamisel ja kasvatamisel on kesksel kohal kogemuslik õppimine, mäng, uurimine, vaatlus ning arutelu, mis aitavad lapsel õppida tundma ümbritsevat keskkonda ja seostada uut teadmist oma igapäevase eluga.

Mina ja keskkond valdkonna õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on järgmised:

1. toetada last iseenda ja ümbritseva maailma tundma õppimisel ja mõistmisel;
2. suunata last ümbritsevat maailma mängu ja igapäevatoimingute kaudu märkama, uurima ja kogema;
3. suunata last küsimusi esitama, probleeme püstitama, teemakohaselt arutlema, vastuseid leidma ning märgatust ja kogetust järeltõlgima;
4. suunata last keskkonda hoidvalt ja turvaliselt käituma ning materjale ja vahendeid säästlikult kasutama;
5. suunata last keskkonda, enda ja kaaslaste kultuuri ja traditsioone ning tervist väärtustama;

6. suunata last märkama ja mõistma sotsiaalse keskkonna, loodus-, tehis ning digikeskkonna erinevusi.

6.1.2 Mina ja keskkond valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

Ametid

- nimetab igapäevaelust tuttavamaid ameteid (nt õpetaja, arst)

Digiturvalisus

- nimetab täiskasvanu juhendamisel kodus ja lasteaias kasutatavaid digiseadmeid (nt arvuti, telefon) ja teab mõningaid ohtusid nende kasutamisel.

Digivahendite kasutamine

- kasutab koos täiskasvanuga lihtsamaid robotikaseadmeid ning oskab neid hoida.

Eesti sümbolid ja kultuuritraditsioonid

- teab, et elab Eestis, kus räägitakse eesti keelt, tunneb ära Eesti lipu, rahvuslinnu ja -lille ning nimetab küsimise korral pühadega seotud tegevusi.

Erinevuste mõistmine

- märkab, et teised lapsed võivad käituda või välja näha erinevalt.

Hammaste tervis

- teab, et hambaid peab pesema ja nimetab hammaste hooldamise vahendeid.

Inimese mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng

- hoiab täiskasvanu juhendamisel lihtsate tegevuste kaudu keskkonda (nt sorteerib prügi).

Isiklik hügieen

- teeb hügieenitoiminguid (nt käte pesu, nuuskamine) täiskasvanu suunamisel ja vajadusel abiga.

Kehaosad ja privaatsus

- osutab küsimise korral peale, kätele, jalgadele, silmadele, suule, ninale ja kõrvadele ning nimetab nende kehaosade peamist otstarvet (nt kõrvadega kuulatakse).

Kiusamisvaba käitumine

- arutleb täiskasvanu juhendamisel, miks löömine, narrimine või halvasti ütlemine ei ole lubatud.

Kodu, pere, peretraditsioonid

- räägib, kellega ta koos elab ja oskab kirjeldada pereliikmeid.

Kodukoha eripära ja loodus

- kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma kodukoha loodust ja tunneb jalutuskäigul ära tuttavaid kohti.

Liiklus

- nimetab liiklusvahendeid ja tunneb ära tuttavaid liiklusmärke (nt valgusfoor, ülekäigurada) ning selgitab täiskasvanu abiga nende tähendust.

Looduse sõltuvus ajatsüklitest

- nimetab täiskasvanu juhendamisel ööpäeva osasid (hommik, lõuna, õhtu, öö) ja kirjeldab nendega seotud tegevusi ning tutvub erinevate aastaegade.

Loodusnähtused

- nimetab erinevaid ilmastikunähtusi (nt sajab vihma, tuul puhub) ja mõningaid aastaajale omaseid tunnuseid täiskasvanu suunamisel.

Mina

- ütleb küsimise korral oma ees- ja perekonnanime, vanuse ja soo (poiss, tüdruk) ning nimetab täiskasvanu abiga oma lemmiktegevuse.

Ohud seoses keskkonnaga

- arutleb täiskasvanu juhendamisel ohtlike olukordade üle looduskeskkonnas (nt ohud metsas, veekogudel).

Raha

- arutleb täiskasvanu juhendamisel, mis on raha ja milleks seda kasutatakse.

Tervis ja keskkond

- teab, et värske õhk, liikumine ja tervislik toit on kasulikud ja oskab neid oma enesetundega seostada.

Tervise väärtustamine

- arutleb täiskasvanu abiga, miks on uni ja liikumine vajalik.

Tervislik toitumine

- arutleb täiskasvanu abiga, miks juur- ja puuviljad on kasulikud.

Turvalisus, abi kutsumine

- nimetab esemeid, mis võivad olla ohtlikud (nt nuga, käärid) ja räägib täiskasvanule, kui kardab või on saanud haiget.

4-5 aastasel:

Ametid

- nimetab mõningaid ameteid ja oskab kirjeldada, mida nad teevad.

Digiturvalisus

- arutleb täiskasvanu suunamisel digikäitumise reeglite üle (nt piiratud aeg ekraani

vaatamiseks, võõrastele ei ütle oma nime).

Digivahendite kasutamine

- kasutab täiskasvanu juhendamisel digivahendeid, täidab lihtsaid ülesandeid (nt foto tegemine, äpi avamine) ja suudab programmeerida lihtsaid robotikaseadmeid.

Eesti sümbolid ja kultuuritraditsioonid

- nimetab Eesti riigi sümboleid (lipp, hümn, vapp, lind, lill, kivi) ja nimetab mõnda rahvuspüha/-tava (nt mardipäev, laulu- või tantsupidu).

Erinevuste mõistmine

- toob võrdluses välja inimeste erinevusi (keel, toit, riietus) ja vajadusi.

Hammaste tervis

- nimetab hammaste jaoks kasulikke ja kahjulikke toiduaineid ning oskab selgitada, miks ja kuidas tuleb hambaid pesta.

Inimeste mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng

- teab, miks on vaja loodust hoida ja osaleb keskkonnasäästlikes tegevustes.

Isiklik hügieen

- teab vajalikke hügieenitoiminguid ning teeb neid iseseisvalt täiskasvanu meeldetuletusel.

Kehaosad ja privaatsus

- tunneb oma kehaosi, teab nende lihtsaid ülesandeid ning mõistab, et mõned kehaosad on privaatseid ja kuuluvad ainult talle.

Kiusamisvaba käitumine

- mõistab täiskasvanu toel, et teiste inimeste suhtes tuleb olla salliv ja tunneb ära

kiusamiskäitumise.

Kodu, pere, peretraditsioonid

- kirjeldab, mida talle meeldib oma perega teha, toob näiteid kodust (nt kortermaja, eramaja) ja kommetest.

Kodukoha eripära ja loodus

- nimetab konkreetseid looduselemente oma kodukohas (nt meie kodu lähedal on järv, seal on suured puud).

Liiklus

- arutleb ohtude ja ohtlike olukordade üle tänaval ning teab mõningaid liiklusreegleid (nt sõiduteed ületades tuleb peatuda, vaadata, veenduda).

Looduse sõltuvus ajatsüklitest

- eristab ja nimetab ööpäeva osasid ja aastaaegu, seostab neid mõne tüüpilise loodusnähtuse ja tegevusega (nt sügisel lehed langevad ja me riisume lehti).

Loodusnähtused

- kirjeldab täiskasvanu toel aastaaegu seoses ilmastiku- ja loodusnähtustega.

Mina

- kirjeldab enda välimust ja ennast lihtsate omaduste kaudu (nt kiire, rõõmus, meeldib joonistada).

Ohud seoses keskkonnaga

- nimetab tegevusi, mis võivad olla ohtlikud nii loodus- kui tehiskeskkonnas (nt ujumine täiskasvanu järelevalveta, rattasõit kiivrita).

Raha

- teab, et täiskasvanud käivad tööl raha teenimiseks ja arutleb, et raha eest saab osta

vajalikke asju (nt toit, riided) ning õpib mängudes raha kasutamist.

Tervis ja keskkond

- nimetab tervist toetavaid tegevusi keskkonnas (nt värskes õhus viibimine, puhtas vees ujumine).

Tervise väärtustamine

- nimetab tervist hoidvaid tegevusi (tervislik toitumine, kehaline aktiivsus, uni, puhkus).

Tervislik toitumine

- nimetab, mis on tervisele kasulikud ja kahjulikud söögid ja joogid (sh vee tähtsus).

Turvalisus, abi kutsumine

- nimetab ohtlikke esemeid ja tegevusi (nt terariistad, mängimine ohtlikes kohtades) ja teab, et abi saamiseks tuleb pöörduda usaldusväärse täiskasvanu poole (nt politseinik, õpetaja), nimetab hädaabinumbrit 112.

5-6 aastasel:

Ametid

- nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid ja räägib, kelleks tahab suurena saada.

Digiturvalisus

- teab, kuidas digitehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada (nt õppimiseks, joonistamiseks), nimetab mõningaid ohte digikeskkonnas (nt isikliku info jagamine, tundmatute linkide avamine).

Digivahendite kasutamine

- teab, kuidas digitehnoloogiat eesmärgipäraselt kasutada (nt õppimiseks, joonistamiseks), nimetab mõningaid ohte digikeskkonnas (nt isikliku info jagamine, tundmatute linkide avamine).

Eesti sümbolid ja kultuuritraditsioonid

- teab Eesti Vabariigi presidendi nime ja nimetab mõningaid tuntud Eesti kultuuritegelasi ning kirjeldab tuntumaid rahvakombeid.

Erinevuste mõistmine

- oskab selgitada inimeste erinevusi (nt kuidas inimesed erinevad keele, toidu või riietuse poolest) ja märgata vajadusi ning kultuuritraditsioone.

Hammaste tervis

- nimetab hammaste tervise jaoks vajalikke tegevusi (hammaste pesemine, tervislik toitumine, hambaarsti juures käimine).

Inimese mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng

- selgitab, millised tema teod võivad mõjutada keskkonda ja miks on oluline loodust hoida ning mis juhtub, kui seda mitte teha.

Isiklik hügieen

- selgitab hügieenitoimingute vajalikkust ja järgib igapäevaseid hügieeniharjumusi iseseisvalt.

Kehaosad ja privaatsus

- kirjeldab kehaosi (sh erinevaid organeid) ja nende ülesandeid, kirjeldab poiste ja tüdrukute erinevusi, teab, millised kehaosad on privaatsed, ning oskab seista oma isiklike piiride eest.

Kiusamisvaba käitumine

- teab, et vägivald ja kiusamine on vale, ning oskab ennetada, märgata ja vajadusel abistada.

Kodu, pere, peretraditsioonid

- kirjeldab oma pere kombeid, erinevaid ruume kodus ja nende otstarvet.

Kodukoha eripära ja loodus

- tunneb ja nimetab kodukoha loodusobjekte (nt Emajõgi, Munamägi), loomi, taimi ja mõisteid (nt linn, küla, mets, park, meri).

Liiklus

- selgitab käitumisreegleid tänaval ja teab, et liikluses tuleb olla tähelepanelik ja ettevaatlik ning käitub ohutult erinevates liiklusolukordades.

Looduse sõltuvus ajatsüklitest

- kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, aastaring.

Loodusnähtused

- kirjeldab erinevaid ilmastikunähtusi ning oskab neid seostada aastaegadea.

Mina

- kirjeldab oma iseloomu ja huve detailsemalt, oskab võrrelda end sõpradega.

Ohud seoses keskkonnaga

- oskab nimetada, mida tuleb teha ohutuse tagamiseks erinevates keskkondades.

Raha

- selgitab raha kasutamise otstarvet – et see on mõeldud asjade ostmiseks, teenuste eest tasumiseks ja mõistab raha väärtust (nt seda peab koguma või säästma).

Tervis ja keskkond

- teab, milline keskkond, tegevus või käitumine aitab tervist hoida ja milline kahjustab.

Tervise väärtustamine

- teab ja selgitab, miks uni, puhkus ja liikumine mõjutavad tervist.

Tervislik toitumine

- teab ja oskab selgitada, milliseid toiduaineid on vaja iga päev süüa rohkem ja milliseid vähem, et olla terve.

Turvalisus, abi kutsumine

- teab, kuidas turvaliselt käituda (nt ohtude ennetamine ja märkamine) ja kirjeldab, millal tuleb helistada hädaabinumbril ning millist infot helistades edastada.

6-7 aastasel:

Ametid

- oskab nimetada ja kirjeldada erinevaid ameteid.

Digiturvalisus

- teab digitehnoloogia ja interneti turvalise ja eesmärgipärase kasutamise põhimõtteid ning oskab nimetada ohtusid digikeskkonnas.

Digivahendite kasutamine

- oskab digivahendeid eesmärgipäraselt, heaperemehelikult ja loovalt kasutada ning juhib lihtsamaid robotikaseadmeid.

Eesti sümbolid ja kultuuritraditsioonid

- oskab nimetada Eesti riiklikke sümboleid, rahva- ja kultuuritraditsioone ning olulisemaid kultuuritegelasi.

Erinevuste mõistmine

- saab aru, et inimesed on erinevad ning neil on erinevad vajadused ja kultuuritraditsioonid.

Hammaste tervis

- oskab selgitada, mida on vaja teha selleks, et hoida hammaste tervist.

Inimese mõju keskkonnale: loodushoid, säästev areng

- märkab ja kirjeldab enda ja teiste tegevuse mõju keskkonnale ning käitub keskkonda säästvalt.

Isiklik hügieen

- oskab selgitada, miks on oluline järgida igapäevaelus isikliku hügieeni põhimõtteid.

Kehaosad ja privaatsus

- oskab nimetada kehaosade nimetusi, teab nende vajalikkust ja mille poolest erinevad privaatsed kehaosad teistest.

Kiusamisvaba käitumine

- oskab kirjeldada, miks vägivald ja kiusamine ei ole lubatud käitumine.

Kodu, pere, peretraditsioonid

- oskab kirjeldada oma kodu, perekonda ja peretraditsioone.

Kodukoha eripära ja loodus

- tunneb oma kodukoha eripära ja oskab kirjeldada kodukoha loodust.

Liiklus

- oskab liikluses ohutult käituda.

Looduse sõltuvus ajatsüklitest

- oskab kirjeldada loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites.

Loodusnähtused

- oskab kirjeldada loodusnähtusi ja selgitada ilmastikunähtuste sõltuvust aastaaegadest.

Mina

- oskab tutvustada ja kirjeldada iseennast, enda omadusi ning huvisid.

Ohud seoses keskkonnaga

- oskab kirjeldada võimalikke ohte seoses keskkonnaga, erinevate tegevustega ja olukordadega.

Raha

- oskab selgitada raha otstarvet.

Tervis ja keskkond

- oskab kirjeldada, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist ning teab, kuidas oma tervist hoida.

Tervise väärtustamine

- oskab selgitada, miks piisav puhkamine, uni ja kehaline aktiivsus on olulised tervise hoidmisel.

Tervislik toitumine

- oskab kirjeldada, mida tähendab tervislik ja mitmekesine toitumine.

Turvalisus, abi kutsumine

- oskab ebameeldivates või ebaturvalistes olukordades turvaliselt käituda ning vajadusel abi kutsuda.

6.2 Keel ja kõne

Lapse kõne areng on mitmetest osadest koosnev põhjalik protsess. See sisaldab endast nii keele kasutamist, suhtlemisoskuste kujunemist kui ka kirjaliku keele teket. Keel on märgi- ja sümbolsüsteem ja kõne selle kasutamine (Neare, 2024). Kõik see toimub tihedas koostöös lapse

üldoskuste arenguga. Lasteaias peamiselt läbi mängu, suhtlemise ja kogemuste omandamise teel. Keele ja kõne komponendid on: lugemine, kirjutamine, kõnelemine, kuulamine (Nugin, 2017).

Keele ja kõne valdkonna sisu:

- keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- suhtlemine, jutustamine ja kuulamine;
- lugemine ja kirjutamine, lastekirjandus.

Keelekasutus hõlmab enese väljendamise ja teistega suhtlemise viise ja väljendeid. Mida parem see on, seda arusaadavamalt saab laps ennast teistele arusaadavaks teha (Tulviste, 2008). Väikelapsel kujuneb see järk-järgult, liikudes üksikutest häälitustest üsna keerulisemate väljenditeni. Sõnavara laieneb igapäevastes olukordades ja vestlustes, võimaldades lapsel oma mõtteid ja tundeid täpsemalt väljendada. Grammatika väljendub lauseehituses, käänete ja ajavormide kasutamises ning lausete mitmekesisistumises. Keelekasutuse arengut toetab keeleliselt mitmekülgne keskkond ja eeskujulik täiskasvanu kõne.

Suhtlemisoskus on aluseks sotsiaalsete suhete loomisele ja hoidmisele. Laps õpib suhtlemise kaudu kuulama teisi, väljendama oma soove, mõtteid ja tundeid ning reageerima sobivalt erinevates olukordades. Selleks, et suhelda peab olema sõnavara, teksti loome oskus, suhtlusolukorrale reageerimise ning kaaslasega arvestamise oskus (Lempu, 2025). Täiskasvanu saab toetada suhtlemisoskust läbi dialoogi, jutustamise ja ühise arutelu, kus lapse mõtteid kuulatakse.

Jutustamisoskus areneb nii isiklike kogemuste jagamise kui ka loovate lugude rääkimise kaudu. See toetab lapse loogilise mõtlemisoskuse arengut ning seotud keskendumise ja keele mõistmisega ning kujuneb läbi suhtlemise, ettelugemise ja küsimuste arutamise.

Lugemise ja kirjutamise eeldused kujunevad juba enne reaalset õpet, läbi kokkupuute kirjaliku keelega. Lugema ja kirjutama õppimise eelduseks on eakohane suuline kõne, motorika, mõtlemine, mälu ja taju (Rajaleidja, 2020). Lapsele ettelugemine, koos raamatute vaatamine ja joonistamine-kirjutamine mänguliselt toetavad lapse huvi kirjutatud keele vastu. Laps õpib järk-järgult eristama häälikuid ja sõnu, märkama riime ja silpe ning seoseid häälikute ja tähtede vahel.

Lastekirjandus on heaks abivahendiks sõnavara rikastamisel ning see arendab kujutlusvõimet ja toetab uudishimu arengut ning loob võimalusi arutelude tekkeks. Täiskasvanu roll sealjuures on

pakkuda lapsele huvitavat ja eale sobivat keskkonda ning vahendeid, olla eeskujuks ja luua ettelugemisest rõõmu ning kirjaliku keelele avatud keskkond.

6.2.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

1. luua lapsele võimalused keelt kuulata ja aktiivselt kasutada õppe- ja kasvatustegevustes ja igapäevatoimingutes, arvestades lapse keeleoskuse taset ja vanust;
2. luua lapsele võimalusi eesti, oma emakeele ja teiste keelte ning kultuuridega tutvumiseks;
3. pöörata tähelepanu erinevate meelte kaasamisele ja näitlikustamisele kasutades miimikat, kehakeelt, žeste, intonatsiooni, muusikat, rütmi, liikumist ja näitlikke vahendeid;
4. suunata last õpitut kordama erinevates kontekstides, olukordades ja suhtlussituatsioonides, sealhulgas väljaspool lastehoidu ja lasteaeda;
5. õpetada last suhtlemisel keelevahendeid kasutama;
6. suunata last ettelugemise, raamatu illustratsioonide vaatamise, jutustamise, dramatiseerimise, joonistamise, oma raamatute koostamise kaudu kirjandust mõistma ja hindama
7. toetada lapse lugemishuvi ja lugemis- ning kirjutamisvalmiduse kujunemist žanriliselt mitmekesiste ja pildirikaste raamatute ettelugemise ning õppe- ja mänguvahendite, sealhulgas meediumide ja digivahendite kasutamise kaudu;
8. toetada lapse huvi ja väärtushinnangute kujunemist suulise ja kirjaliku kultuuripärandi kaudu.

6.2.2 Keel ja kõne valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

Kirjalik kõne

- tunneb täiskasvanu rõhutatud hääldamise järgi kuulmise teel ära hääliku häälikute reas, nimetab üksikuid tähti ja tunneb kirjapildis ära oma nime;
- matkib lugemist ja kirjutamist erinevatel viisidel või vahenditega.

Hääldamine

- hääldab õigesti enamikku emakeele häälikuid (v.a r-häälik) ja lihtsamatest häälikutest koosnevaid konsonantühendeid (-nt, -lt, -mp jne).

Sõnavara

- kasutab igapäevases suhtluses tuttavaid sõnu, sh liitsõnu ja moodustab kahe- kuni kolme sõnalisi lauseid.

Suhtlemine

- algatab ise aktiivselt suhtlust ning suhtleb meelsasti eakaaslastega koostegevuses;
- jutustab täiskasvanu abiga pildiseeria järgi, öeldes iga pildi kohta ühe lausungi;
- reageerib täiskasvanu lihtsamatele juhistele;
- püüab oma mõtteid ja soove väljendada täiskasvanu suunavate küsimuste abil;
- kasutab kõnes eri tüüpi lihtlauseid (sh koondlauseid);
- loeb täiskasvanu abiga lihtsamaid liisusalmes.

4-5 aastasel:

Kirjalik kõne

- tunneb kuulates iseseisvalt ära hääliku häälikute reas ja sõnades (v.a häälikuühendites), häälib täiskasvanu abiga lihtsamaid sõnu ning tunneb ära ja nimetab tuttavamaid tähti;
- kirjutab üksikuid talle tuttavamaid tähti ja oma nime.

Hääldamine

- hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja 3–4-silbilisi tuttava tähendusega sõnu.

Sõnavara

- laiendab oma sõnavara (vastandsõnad, omadussõnad jne) ja kasutab seda lihtsates lausetes igapäevases suhtluses.

Suhtlemine

- algatab ja jätkab täiskasvanuga dialoogi ka väljaspool situatsiooni, vahetab vesteldes muljeid oma kogemuste põhjal ning esitab küsimusi (nt Miks ta nii tegi? Kuidas teha?);
- jutustab täiskasvanu vähese abiga nähtust, tehtust ja möödunud sündmustest 3–5 lausungiga (nt mida ta tegi kodus pühapäeval);
- saab täiskasvanu abiga aru kuuldust ning oskab sellele sobivalt reageerida;
- suudab oma mõtteid väljendada lihtsate lausetega tuttavates olukordades;
- kasutab kõnes lihtsamaid põimlauseid;
- loeb peast liisusalme/luuletusi.

5-6 aastasel:

Kirjalik kõne

- määrab hääliku asukoha (alguses, keskel, lõpus) häälikuühendita sõnas, teab enamikku tähti ning loeb üksikuid sõnu kindlas situatsioonis (nt poe- ja tänavanimed, sildid);
- oskab kirjutada enamikke joonistähti ja täiskasvanu juhendamisel üksikuid tuttavaid sõnu.

Hääldamine

- kordab järele ja hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid ja tuttava tähendusega sõnu.

Sõnavara

- kasutab keerukamaid lauseid, moodustab vajaduse korral sõnu uudsete objektide, nähtuste või tegevuste tähistamiseks (nt nuga õuna koorimiseks – õunanuga).

Suhtlemine

- püsib enda või teiste algatatud teemas, vajaduse korral kohaneb teema muutustega;
- jutustab pildi või kogemuse põhjal seotud lausungitega, kasutades sidesõnu;

- saab aru kuuldu peamisest sisust, oskab sellele reageerida ja sobivalt vastata;
- räägib oma kogemustest ja tähelepanekutest, väljendades oma mõtteid arusaadavalt;
- kasutab kõnes põimlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- teab peast mõnda eestikeelset laulu või luuletust.

6-7 aastasel:

Kirjalik kõne

- tunneb tähti, suudab lugeda kokku 1–2-silbilisi sõnu;
- oskab kirjutada 1–2-silbilisi lihtsamaid sõnu õigesti järjestatud ühekordsete joonistähtedega.

Häälamine

- oskab oma kõnes ning ette öeldud sõnade kordamisel hääldata õigesti kõiki emakeele häälikuid.

Sõnavara

- valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara ja suudab vajadusel ise sõnu moodustada.

Suhtlemine

- tuleb toime nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega suhtlemisel, arvestab kaassuhtleja ja suhtlemise paigaga;
- oskab jutustada pildi, kuulnud teksti või oma kogemuse põhjal, anda edasi põhisisu ja olulised detailid ning vahendada seejuures oma tundeid;
- saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- oskab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule.

6.3 Matemaatika

Matemaatika loob aluse lapse loogilise mõtlemise, probleemilahenduskuse ja igapäevaeluks vajalike arvutamisoskuste kujunemisele. Lasteaias on matemaatika õppe eesmärk aidata lastel orienteeruda ümbritsevas esemete ja nähtuste maailmas ning luua eeldused arvude mõistmiseks ja matemaatiliste mõistete kasutamiseks läbi aktiivse tegutsemise.

Lapsed õpivad läbi mänguliste ja kogemuslike tegevuste märkama hulki ja mustreid, võrdlema koguseid, tundma numbreid ja geomeetrilisi kujundeid ning orienteeruma ajas ja ruumis. Oluline on suunata lapsi kirjeldama ümbritsevat maailma matemaatiliste mõistete abil, järjestama ja rühmitama esemeid ning võrdlema neid erinevate tunnuste alusel. Matemaatika valdkond toetab lapse mõtlemise, loogika, tähelepanu ja probleemilahenduskuse arengut ning loob aluse hilisemale matemaatikaõppele koolis. Alushariduse riikliku õppekava (2025) järgi jaguneb matemaatikavaldkonna sisu neljaks alateemaks:

- hulgad, arvud, loendamine, arvutamine: laps õpib loendama esemeid, seostama kogust arvusümboliga, võrdlema hulkasid ning tegema lihtsaid liitmis- ja lahutamistoiminguid praktilistes olukordades;
- suurused, mõõtmine: laps uurib esemete pikkust, kaalu, mahtu ja koguseid, õpib neid võrdlema ning hindama; ta kasutab igapäevast võrdluskeelt, nagu „pikem“, „raskem“, „rohkem“, ning tutvub lihtsate mõõtmisviisidega;
- ruumi- ja ajataju: laps omandab arusaama ruumilistest suhetest (nt „peal“, „all“, „ees“, „taga“) ning ajalisest järjestusest (nt päeva osad, tegevuste järgnevus, nädalapäevad). Need oskused toetavad igapäevast orienteerumist ja loogilise mõtlemise arengut;
- geomeetrilised kujundid, mustrid: laps tunneb ja nimetab lihtsamaid kujundeid, õpib neid võrdlema ja eristama; ta loob ja jätkab mustreid ning märkab seaduspärasusi esemete, kujundite ja värvide seostes.

6.3.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

1. suunata last matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes märkama, ümbritsevat keskkonda matemaatiliselt kirjeldama, esemeid järjestama, rühmitama ja loendama ning nähtuste ja esemete maailma korrastama ja kujundama;
2. suunata last ajas ja ümbritsevas keskkonnas orienteeruma ning vastavaid mõisteid oma tegevuse kirjeldamiseks kasutama;
3. seostada mäng, vaatlused, vestlused ja igapäevatoimingud matemaatikaga, suunata last nende tegevuste käigus kasutama erinevaid aistinguid – kuulmis-, nägemis-, haistmis- ning kompimisaistingut;
4. toetada lapse üldistamisoskuse kujunemist ja erinevate mõistete omandamist läbi objektide sarnaste ning erinevate tunnuste ja omaduste vaatlemise, võrdlemise, kirjeldamise ja sõnastamise.

6.3.2 Matemaatika valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- otsustab, kas ese kuulub või ei kuulu moodustatud hulka;
- moodustab sarnaste tunnuste alusel paarid ja võrdleb neid;
- loendab 5 piires ja tunneb arvude rida 5ni;
- mängib koos täiskasvanuga mängu, mis toetavad liitmisest ja lahutamisest aru saamist läbi praktilise kogemuse (nt klotsidest torni ehitamine, poemäng);
- kuulab täiskasvanu matemaatilist jutukest, mis on illustreeritud näitlike vahenditega ja püüab sellest aru saada;
- võrdleb kahte eset suuruse (suurem – väiksem), pikkuse (pikem – lühem), laiuse (laiem – kitsam) järgi ning kasutab lihtsamaid mõisteid;
- tunneb igapäevaelus ära münte ja rahatähti ning kasutab neid mängudes;
- tunneb mängus mõõtmise teel ära erineva pikkusega esemed (nt pikk, lühike);

- eristab ringi, kolmnurka ja nelinurka ning leiab kujunditega sarnaseid esemeid lähiümbrusest;
- jätkab õpetaja antud mustrit (nt punane-sinine-punane nupp);
- kasutab täiskasvanu toel mõisteid: täna, homme, eile;
- kordab täiskasvanu järgi nädalapäevade nimetusi ja leiab aastaaegadele iseloomulikke tunnuseid (nt pildidel, vestluses vm);
- kirjeldab aastaaega, millal on tema sünnipäev (nt siis, kui lumi on maas; siis, kui puude lehed lähevad kollaseks);
- märkab täiskasvanu toel kella liikumist, seostab teatud tegevusi kindla kellaajaga;
- kasutab täiskasvanu toel lihtsaid ruumilisi mõisteid: peal, all, ees, taga igapäevastes mängudes ja tegevustes.

4-5 aastasel:

- rühmitab esemeid kahe erineva tunnuse järgi (nt värv ja kuju);
- võrdleb esemete hulki ning otsustab, mida on rohkem, vähem või võrdselt;
- tutvub arvude ja numbrimärkidega 10ni ja kirjutab neid näidise järgi;
- saab aru, et pärast juurde lisamist on esemeid rohkem ja pärast äravõtmist vähem;
- koostab koos täiskasvanuga lihtsa matemaatilise jutu kahest hulgast;
- võrdleb ja järjestab 3 eset suuruse, pikkuse, laiuse ja kõrguse järgi ning kasutab vastavaid mõisteid;
- teab, et rahaga saab asju osta ja mõisteid „sent” ja „euro” ning kasutab võrdlemisel mõisteid „kergem” ja „raskem”;
- mõõdab täiskasvanu toel esemete pikkust nööri või muu vahendiga;
- nimetab ja leiab tasapinnalisi kujundeid (ring, kolmnurk, nelinurk), kirjeldab erinevate nelinurkade (ruudu ja ristküliku) sarnasusi ja erinevusi;
- loob ja jätkab mustreid erinevate vahenditega (nt looduslikud materjalid, värvilised esemed);
- kasutab tuttavates olukordades mõisteid: täna, eile, homme, praegu, enne;
- nimetab täiskasvanu toel ja kirjeldab erinevaid aastaaegu, nädalapäevi õiges järjestuses ning tutvub kuude nimetustega;

- teab, millisel aastaajal on tema sünnipäev ja täiskasvanu toel nimetab oma sünnikuud;
- mõistab täiskasvanu toel, et kella suur seier (üleval) näitab täistundi ja tuvastab täistunni kellaaja analoogkellal;
- määrab enda asukohta teiste laste ja asjade suhtes (nt seisan sõbra taga, olen laua ees), ning täiskasvanu toel vasakut ja paremat poolt.

5-6 aastasel:

- rühmitab ja nimetab hulga erinevaid ja ühiseid tunnuseid;
- võrdleb hulki kasutades mõisteid ja tutvub märkidega rohkem kui ($>$), vähem kui ($<$) ja võrdselt ($=$);
- loendab 12 piires, teab arvude rida 12ni, tunneb ja kirjutab numbrimärke ning nimetab antud arvule eelnevat/järgnevat arvu;
- paneb kokku kahe hulga esemed ja liidab ning võtab ühest hulgast esemeid ära ja lahutab;
- koostab lühikese matemaatilise jutukese kahe hulga kohta (nt „Mul oli 3 õuna, andsin 1 ära“);
- järjestab kuni 5 eset suurustunnuse järgi, leiab vaadeldavast objektist silma järgi suurema - väiksema - sama suure ning kontrollib objekte kõrvutades;
- seob rahasumma kogustega, oskab lihtsamat summat kokku arvutada (nt poemäng) ning tutvub mõõtühikutega (meeter, liiter, kilogramm) ja nende kasutamisevõimalustega;
- mõõdab esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (nt pulk, samm) ja võrdleb tulemusi;
- tutvub ruumiliste kujunditega kera ja kuup ja märkab sarnasusi ja erinevusi tasapinnaliste kujunditega (ring, nelinurk);
- loob ja jätkab mustreid, rütme ning märkab neid ümbritsevas keskkonnas (nt põrandaplaadid on kollane-roheline-kollane-roheline, jalajäljed lumel);
- teab, kasutab ja eristab mõisteid: eile, täna, homme, enne, praegu, varem – hiljem, noorem – vanem;
- teab aastaegade ja nädalapäevade järjestust ning seostab kuid aastaegade;

- nimetab oma sünnipäeva ja kuud, kasutades vajadusel abivahendeid (nt sünnipäevapuu, kalender);
- tuvastab kellal täistundi (analoog- ja digitaalkellal) ja nimetab seda õigesti;
- määrab eseme (nt robotika vahendi) asukohta teise eseme suhtes ruumis, õuealal (nt GPS kunst) ja paberil kasutades mõisteid all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal.

6-7 aastasel:

- oskab määrata esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotada esemeid hulkadesse, arvestades samaaegselt kahte tunnust;
- oskab võrrelda hulki, kasutades mõisteid rohkem, vähem, võrdselt;
- oskab 12 piires loendamise teel kindlaks teha esemete arvu, teab arvude 1–12 järjestust, tunneb numbrimärke ning oskab neid kirjutada;
- oskab liita ja lahutada viie piires ning tunneb märke +, –, =;
- oskab koostada kahe esemete hulga järgi matemaatilisi jutukesi;
- oskab järjestada kuni viiete esete suuruse järgi (pikkus, laius, kõrgus jm);
- oskab kasutada õigesti mõisteid eile, täna, homme, enne, praegu, varem-hiljem, noorem-vanem;
- orienteerub ruumis, õuealal ja paberil ning oskab määrata eseme asukohta teise eseme suhtes – all, peal, kohal, keskel, äärel, vasakul, paremal;
- oskab määrata kellaaega täistundides;
- oskab nimetada nädalapäevi, kuid, aastaagu õiges järjestuses;
- oskab nimetada oma sünnikuud ja -päeva;
- teab enamkasutatavaid raha- ning mõõtühikuid (euro, sent, meeter, liiter, kilogramm) ja seda, kuidas ning kus neid ühikuid kasutatakse;
- oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk, nööre vms);
- tunneb ära ringi, kolmnurga, nelinurga, kera ja kuubi ning oskab neid kirjeldada;
- märkab ümbritsevas keskkonnas mustreid, rütme ja kordusi, oskab neid loogiliselt jätkata ja luua.

6.4 Kunst

Kunst võimaldab lapsel väljendada oma mõtteid, tundeid ja kogemusi erinevate tegevuste ja kunstivormide kaudu. Kunstitegevustes on oluline lapse loomisprotsess, eneseväljendus ja avastamisrõõm, mitte ainult lõpptulemus. Kunst aitab lapsel märgata ümbritsevat maailma, kujutada nähtut ja kogetut ning kasutada selleks visuaalset keelt, värve, vorme ja erinevaid materjale.

Kunstitegevused arendavad lapse loovust, kujutlusvõimet, peenmotoorikat, ruumitaju, esteetilist tunnetust ja probleemilahendusoskust. Laps õpib oma mõtteid ja emotsioone edasi andma nähtaval kujul ning looma töödele tähendust. Kunstis kasutatakse nii vaatlusel põhinevaid kui ka kujutlusvõimest lähtuvaid tegevusi.

Valdkonna sisu hõlmab objektide ja nähtuste vaatlemist, kujutamist ja kujundamist, erinevate tehnikate ja materjalide kasutamist ning kunstiteoste vaatlemist ja arutlemist. Kunstitegevused toetavad ka kõne arengut, keskendumisvõimet, enesekontrolli ja koostööoskusi.

Kunst lõimitakse teiste õppevaldkondade ja igapäevaeluga ning laps saab end väljendada erinevate kunstivormide kaudu, nagu joonistamine, meisterdamine, draama ja nukuteater. Täiskasvanu ülesanne on luua toetav ja austav keskkond, kus laps saab vabalt katsetada, oma ideid väljendada ning kogeda, et tema looming on väärtuslik.

6.4.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

1. Kunstitegevuste kaudu toetatakse lapse loovust, eneseväljendust ja positiivseid emotsioone. Oluline on, et laps kogeks kunstis rõõmu, avastamisvõimalusi ja eduelamust ning tunneks, et tema loodud töö on väärtuslik. Kunstitegevustes hinnatakse eelkõige loomise protsessi, mitte lõpptulemust;
2. lapsele võimaldatakse vabalt katsetada erinevate materjalide, vahendite ja tehnikatega ning teha iseseisvaid valikuid. See toetab loovat mõtlemist, probleemide lahendamise oskust ja enesekindlust. Täiskasvanu roll on pakkuda toetavat keskkonda, innustada last oma ideid väljendama ning arutleda lapsega tema töö ja loomise käigu üle;

3. kunstitegevustes tutvub laps erinevate materjalide omadustega ning õpib neid eesmärgipäraselt kasutama ja kombineerima. Oluline on pakkuda mitmekesiseid kogemusi, mis arendavad lapse meeli, käelist tegevust ja kujutlusvõimet;
4. lapsele luuakse võimalusi kogeda kunsti ja kultuuripärandit erinevates keskkondades, näiteks näitustel, muuseumides, teatris ja igapäevaelus. Kunst seotakse mängu, vaatluste, vestluste ja ümbritseva keskkonna kogemisega, kasutades erinevaid aistinguid – nägemist, kuulmist, kompimist, haistmist ja liikumist. See aitab lapsel maailma paremini mõista ning oma kogemusi loominguliselt väljendada.

6.4.2 Kunsti valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

Üldoskused

- kasutab lihtsaid kunstivahendeid (nt värvipliiatsid, pintsel, savi);
- kasutab etteantud vahendeid täiskasvanu suunamisel;
- teeb täiskasvanu juhendamisel kaaslastega ühistööd.

Digikunst

- tunneb ära tuttavad digiseadmed, kasutab neid koos täiskasvanuga;

Voolimine

- muljub, näpistab, rullib ja veeretab voolimismaterjale (savi, plastiliin);
- surub sõrme või pulgaga pehmesse materjali auke, teeb pinnale jooni ja täppe;
- vajutab vormi lapikuks (nt pannkook, ussike);
- voolib kera silindriks ja vastupidi; tükeldab ja liidab voolimismaterjali ning kasutab voolimispulki.

Joonistamine

- tõmbab iseseisvalt joonistusvahenditega (rasvakriidid, pehmed pliiatsid) erinevaid jälgi (täpid, jooned: vertikaalsed, horisontaalsed, lainelised, katkendlikud, spiraalsed), püüdes paberil;
- meeldetuletamisel hoiab õigesti pliiatsit jt joonistusvahendeid ning hoiab paberit kinni.

Maalimine

- võtab pintsliga värvi ja loputab pintslit vees;
- tõmbab pintsliga erineva suunaga jooni, teeb täppe;
- teeb näpuvärvidega punkte, jooni ja pindu;
- vajutab templiga erinevatele pindadele (nt paber, kartong) jäljendeid;
- kasutab pinna katmisel värviga erinevaid töövõtteid (edasi-tagasi, ringikujuliselt, värvimine pintslit otsa ja küljega).

Meisterdamine

- kortsutab paberit ning rebib paberist tükke;
- katab aluspinda liimiga, puistab kaetud pinnale erinevaid objekte (paberitükke, seemneid vms.);
- katab liimiga objekte ja kujundeid, asetab alusele ja surub kinni;
- kasutab lisaks liimipulgale ka liimipintslit ja lappi.

Kujutamine ja väljendamine

- leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest üksikuid detaile ja objekte ning kujutab neid lihtsustatult.

Kujundamine

- kaunistab täiskasvanu abiga rühmaruumi;
- kaunistab eseme täiskasvanu valitud vahendite (nt šabloon, tempel vm) ja juhendamise abil.

Vaatlemine/ arutlemine

- räägib täiskasvanu suunamisel kunstitööst;
- kirjeldab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööd lühidalt ja nimetab kujutatud objekte.

4-5 aastasel:

Üldoskused

- jagab töövahendeid kaaslastega ja osaleb ühises kunstitöös;
- teab, kuidas erinevaid vahendeid ohutult ja sihipäraselt kasutada.

Digikunst

- pildistab või filmib täiskasvanu juhendamisel.

Voolimine

- rullib savitükki, muudab rullimise tulemusel tekkinud pikliku vormi kuju, andes edasi asjade ja esemete iseloomulikke tunnuseid;
- vajutab ümarvormi pihkude ja/või sõrmede vahel õhemaks, pigistab ja venitab seda teise kuju andmise eesmärgil;
- moodustab väikestest voolitud vormidest terviku, neid üksteise peale, sisse jne ladudes;
- kasutab voolimispulka voolimismaterjali tükeldamiseks.

Joonistamine

- tõmbab iseseisvalt horisontaalseid ja vertikaalseid triipe;
- juhendamisel tõmbab erineva kuju ja suunaga, sealhulgas ka kaarjaid jooni;
- kasutab erinevaid joonistusvahendeid liigse surveta;
- suudab kujutada natuurile sarnaseid, lähedasi esemeid, asju, inimest (nn peajalgseid).

Maalimine

- kasutab kattevärve kogu pinna katmiseks;

- ümarvormi joonistab värvilaigu pintsliga suurendamise teel;
- suunamisel võtab pintslile vajaliku koguse värvi ja loputab pintsli peale kasutamist;
- meeldetuletusel ei värvi üle paberi serva;
- selgitusel kasutab töös pintsli erinevaid osi (otsa, külge) ja teab, kuidas tekitada erinevaid pintslijäljendeid.

Meisterdamine

- lõikab paberist ribasid ja lihtsama kujundi mööda etteantud joont;
- katab liimiga talle näidatud pinna ja asetab sinna soovitud kujundid;
- ettenäitamisel ühendab erinevaid materjale (looduslik materjal ja paber; suled ja paber jne);
- kortsutab erineva paksusega paberit;
- voldib erinevaid kujundeid.

Kujutamine ja väljendamine

- katsetab täiskasvanu juhendamisel erinevaid kunstimaterjale ja väljendab ennast kunstitöö kaudu;
- leiab täiskasvanu juhendamisel lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning püüab neid omavahel seostada ja kujutada.

Kujundamine

- valib täiskasvanu suunamisel kaunistuse tegemiseks vahendid ja paigutab need rühmaruumi;
- kavandab ja kaunistab eseme täiskasvanu suunamisel.

Vaatlemine ja arutlemine

- vaatleb kunstitöid ja jutustab teosest täiskasvanu suunamisel;
- jutustab täiskasvanu suunamisel oma kunstitööst ja õpib väljendama oma arvamust kaaslaste kunstitööde kohta.

5-6 aastasel:

Üldoskused

- teeb iseseisvalt tööd rühmas, järgides kaaslastega ühises kunstitöös kokkuleppeid;
- oskab iseseisvalt kavandada ja valida kunstivahendid õpi- ja kasvukeskkonna kujundamiseks;
- valib sobivad vahendid ning kasutab neid ohutult ja sihipäraselt.

Digikunst

- oskab kasutada digiseadmeid iseseisvalt, tehes pilti, videot või salvestades heli.

Voolimine

- veeretab ja rullib iseseisvalt erinevaid voolimismaterjale (nt pabermassi, vaha jne);
- kasutab saadud algvorme (kera, silinder) neist tähendusega objektide voolimiseks;
- juhendamisel ühendab lihtsaid voolitud detaile omavahel;
- kasutab valmisvorme (iseseisvalt liivast ehitamiseks, juhendamisel nt piparkookide vms valmistamiseks);
- kasutab voolimispulki voolingu kaunistamiseks;
- voolib inimest, looma, lindu (sealhulgas liikumises).

Joonistamine

- kasutab iseseisvalt erinevaid joonistusvahendeid (nt viltpliiatsid, pastellid);
- kujundite värvimisel ületab minimaalselt piirjoont;
- kasutab iseseisvalt pliiatsiteritajat;
- tõmbab ühtlase joone lihtsa kujuga šablooni või joonlaua järgi;
- joonistab tuttavaid esemeid ümbritsevast ning loob pilte fantaasia järgi.

Maalimine

- võtab iseseisvalt pintsliga värvi ja katab pindu;
- teeb pintslivajutuste ja -tõmmetega objektile väikseid detaile (nt silmad, suu) või mustreid;
- suunamisel loob maalile tausta, jätab vähe katmata pinda.

Meisterdamine

- Rebib paberist ribasid ja lihtsaid kujundeid ning kleebib need sõltuvalt töö olemusest.
- Lõikab mööda sirgjoont ja paberit ümardades.
- Voldib lihtsaid loomi või esemeid.
- Loob oma töö eri vahendeid kombineerides.

Kujutamine ja väljendamine

- Leiab lähimast ümbrusest detaile ja objekte ning kujutab neid vabalt ja isikupäraselt.
- Oskab täiskasvanu juhendamisel mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.

Kujundamine

- Kavandab, valib vahendid ja kaunistab eseme iseseisvalt.

Vaatlemine ja arutlemine

- Arutleb nii enda kui ka teiste kunstitööde üle, suhtudes kaaslaste töödesse heasoovlikult.
- Kirjeldab oma töö protsessi, selgitab valikuid ning avaldab teiste tööde suhtes heatahtlikult arvamust.

6-7 aastasel:

Üldoskused

- Oskab kavandada ja teostada kaaslastega ühist kunstitööd.
- Kasutab erinevaid vahendeid ja võtteid ohutult ning sihipäraselt.
- Kasutab kunsti õpi- ja kasvukeskkonna kujundamisel.

Digikunst

- Loob digitaalset sisu (näiteks foto, heli, video)

Voolimine

- Nimetab erinevaid voolimismaterjale ja nende omadusi.
- Kasutab voolimispulka vormide õõnestamisel ja iseseisvalt mustri tegemisel.
- Voolib juhendamisel ka ühest tükist, venitades ning pigistades sellest välja terviku erinevaid osi.
- Ümarvorme ning ümar- ja piklikke vorme ühendades voolib iseseisvalt erinevaid esemeid.
- Juhendamisel silub peale väiksemate detailide lisamist ühenduskohad.
- Oskab voolida erineva suurusega ümarvorme ning neid õõnesvormideks muuta.

Joonistamine

- Kasutab pinna katmiseks kallutatud pliiatsit (pliiatsi külgi).
- Väljendab sirgete, sakiliste, kaarjate jne joontega emotsiooni ja meeleolu ning täidab pinda.
- Joonistab kontuuriga kujutatavat objekti.
- Värvib piirjoont ületamata.

Maalimine

- Kasutab varemõpitud tehnilisi oskusi töö teostamisel.
- Juhendamisel hele-tumestab värve ja segab omavahel põhivärve.
- Annab värvidega edasi meeleolu, aastaegadele iseloomulikke tunnuseid.
- Saab aru silmapiiri tekkest looduspildil.
- Suunamisel oskab valida kujutatavast lähtuvalt tööle sobivat tausta, alustab maalimist taustast.
- Kasutab tööks vajadusel kahte erineva jämedusega pintsli.
- Peseb ja kuivatab pintsli enne järgmise värvi võtmist.

Meisterdamine

- Lõikab iseseisvalt paberist geomeetrilisi kujundeid, rebib lihtsamaid kujundeid.
- Eri materjalide liitmisel valib oma mõtte teostamiseks sobivaima ühendusviisi.
- Kujundab ja täiendab oma tööd kleepides sellele erinevast materjalist tükke, objekte jne.

- Teostab töö leides omad võtted ja valides iseseisvalt vahendid sõltuvalt töö olemusest.

Kujutamine ja väljendamine

- Oskab leida ümbritsevat vaadeldes detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud ja isikupärasel viisil.
- Oskab mitmekülgseid kunstitehnikaid, -materjale ja -vahendeid kasutades väljendada meeleolusid ja kujutluspilte.

Kujundamine

- Koostab ise või valib tööst lähtuvalt sobivad motiivid või vahendid eseme kaunistamiseks.

Vaatlemine ja arutlemine

- Vaatleb kunstiteoseid ja oskab vestelda.
- Oskab esitleda oma kunstitööd ja arutleda kaaslaste kunstitööde üle.

6.5 Liikumine

Liikumine on oluline osa väikelapse igapäevaelust ning toetab tema terviklikku arengut. Varases eas omandatud liikumiskogemused loovad aluse lapse kehalisele, vaimsele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule. Liikumistegevus aitab kujundada lapse kehatunnetust, koordinatsiooni, tasakaalu ning enesekindlust. Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Ronimine, roomamine, jooksmine, tasakaalu hoidmine, hüppamine, viskamine, püüdmine - need on lapse avastamisteed oma keha tundma õppimisel.

Liikumine, sh liikumisoskuste arendamine, kehalise aktiivsuse suurendamine ja selleks

võimaluste loomine, on oluline õppe- ja kasvatustegevuse valdkond lasteaias. Kehaline aktiivsus avaldab mõju järgmistele tegevusnäitajatele:

- füüsiline tervis: tugevamad luud, parem nägemine, tugevam hingamis- ja vereringeelundkond, parem keha verevarustus, tugevam immuunsus, intensiivsem ainevahetus, normaalkaal;
- vaimne tervis: parem keskendumisvõime, heaolutunne, enesekindluse ja –tõhususe kasv, parem õppimisvõime, positiivne minapilt, parem uni;
- emotsionaalne tervis: rõõmus meel, nauding lapsele loomuomasest tegevusest, stressi vähenemine;
- sotsiaalne tervis: rõõm ühistevusest, koostöö tunnetamine, üksteisega arvestamine.

Õppe- ja kasvatustegevus on lapsekeskne, mänguline ning arvestab iga lapse individuaalset arengutempot. Oluline on pakkuda lapsele mitmekesiseid liikumisvõimalusi nii sise- kui ka õuekeskkonnas, toetades tema loomulikku liikumisvajadust ja -rõõmu.

Turvaline ja toetav keskkond võimaldab lapsel vabalt liikuda, katsetada ja avastada. Täiskasvanu roll on olla suunaja ja toetaja, kes märkab lapse arengut ning loob tingimused aktiivseks ja rõõmsaks liikumiseks.

Liikumise eesmärk on kujundada lapses positiivne hoiak liikumise suhtes ning toetada tervislike eluviiside kujunemist.

6.5.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

1. Õppe- ja kasvatustegevus toetab lapse terviklikku arengut ning kujundab positiivset suhtumist liikumisse ja tervislikku eluviisi.
2. Liikumistegevused lähtuvad lapse huvidest, arenguvajadustest ja individuaalsest võimekusest ning arvestavad iga lapse heaolu ja turvatundega.
3. Õppimine toimub mängu, avastamise, katsetamise ja aktiivse tegutsemise kaudu nii sise- kui õuekeskkonnas.
4. Liikumisvaldkonna tegevused toetavad lapse kehaliste oskuste, koordinatsiooni, tasakaalu, rütmitunde, vastupidavuse ja eneseväljendusoskuse arengut.

5. Lapsele luuakse mitmekesised võimalused igapäevaseks liikumiseks ning liikumiskogemiseks.
6. Õppe- ja kasvatustegevustes väärtustatakse koostööd, üksteise arvestamist, kokkulepetest kinnipidamist ja turvalist käitumist.
7. Liikumistegevused on lõimitud teiste õppe- ja kasvatustegevuse valdkondadega ning toetavad üldoskuste kujunemist.
8. Täiskasvanu toetab ja suunab last, olles positiivne eeskuju ning märgates lapse edusamme ja individuaalset arengut.
9. Õuesõpet ja looduskeskkonda kasutatakse teadlikult lapse liikumiskogemuse rikastamiseks ning tervise tugevdamiseks.
10. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel lähtutakse kaasava hariduse põhimõtetest ning toetatakse iga lapse aktiivset osalemist liikumistegevustes.

6.5.2 Liikumise valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- suudab keskenduda tuttavale ja huvipakkuvale kehalisele tegevusele täiskasvanu suunamisel;
- tunneb liikumisel ja mängimisel mõningaid ohutusreegleid, kuid vajab täiskasvanu suunamist ja positiivset eeskuju;
- sooritab põhiliikumisi õpitud harjutustes ja mängudes (põhiliikumisoskused alles arenevad ja kujunevad);
- teeb tasakaalu, painduvust ja kiirust arendavaid harjutusi ja tegevusi;
- suudab kõndida lühikest maad (nt 2-3m) kitsal rajal, seista ühel jalal mõned sekundid;
- sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse ja ettenäitamise järgi;
- teeb lihtsaid liigutusi muusika järgi;
- kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgid jne) loovalt ja katsetades, mitte veel sihipäraselt;

- mängib täiskasvanu juhendamisel, lihtsaid mänge, kus on liikumist ja vähem kindlaid reegleid;
- nimetab täiskasvanu suunamisel mõningaid igapäevaseid liikumisi (nt jooksmine, hüppamine, ronimine), eriti neid, mida ise sageli teeb;

4-5 aastasel:

- suudab keskenduda ja sooritada uudseid kehalisi tegevusi täiskasvanu suunamisel;
- tunneb ja osaliselt järgib liikumisel ja mängimisel reegleid, kuid vajab veel juhendamist ja tuge;
- sooritab põhiliikumisi sujuvalt aktiivses tegevuses ja mängudes;
- suudab sooritada tasakaalu, painduvust ja osavust arendavaid harjutusi ja tegevusi;
- suudab säilitada tasakaalu lühikest aega paigal olles ning liikuda piiratud pinnal ja liikumise ajal hoida kehaasendit (k.a. kelgutamisel, suusatamisel, tõukerattaga sõitmisel vm);
- sooritab harjutusi õpetaja sõnalise seletuse järgi ja püüab ise lihtsaid liigutusi või harjutusi ette näidata;
- jäljendab liikumisega erinevaid rütme, lihtsa muusika või plaksutuse saatel (nt kõnnib ühtlases tempos, kui kuuleb plaksutust) ja muudab liikumisviisi rütmimuutusel;
- kasutab erinevaid vahendeid (näiteks pallid, rätikud, rõngad, suusad, kelgud jne) juba sihipärasemalt (nt viskab palli soovitud suunas, suudab rõngast keerutada);
- mängib lihtsamaid liikumismänge, kus on 1–2 reeglit. Sportlikke elemente (nt viskamine, hüppamine, jooksmine) rakendab mängus sihipärasemalt;
- nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisi (nt rattasõit, jooksmine, tantsimine) ja lihtsamaid spordialasid, mida on näinud või ise teinud (nt jalgpall, tantsimine vm);

5-6 aastasel:

- suudab lühiajaliselt pingutada ja keskenduda kehalisele tegevusele ning seda lõpule viia;

- liikumistegevuses ja mängimisel järgib ohutus- ja mängureegleid, suudab juba teha arukamaid valikuid mänguks ja liikumiseks;
- sooritab põhiliikumisi sihipäraselt aktiivses tegevuses ja mängudes;
- suudab täpsemalt juhtida liigutusi ja kombineerida erinevaid liikumiselemente, sooritada kestvamaid tegevusi, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi;
- suudab seista ühel jalal ja oskab sooritada lihtsaid tasakaaluasendeid; suudab kõndida kitsal rajal enesekindlalt ja sujuvalt. Suudab hoida tasakaalu vahendil liikudes (nt kelgul, suuskadel, tõuke- või jalgrattal);
- sooritab harjutusi õpetaja selgituste järgi ja julgeb ka kaaslastele liigutusi ja harjutusi ette näidata;
- eristab aeglast ja kiiret rütmi ning kohandab oma liikumist vastavalt;
- kasutab vahendeid iseseisvalt, mitmekesisemalt ja loovalt (nt suudab visata palli sihtmärki, veeretada ja keerutada rõngast, kelgutada turvaliselt);
- mängib mängu, kus on rohkem reegleid ja koostööd (nt liikumis- ja sportlike elementidega mängud meeskondades);
- nimetab erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi (nt jalgrattaga sõitmine, kelgutamine vm) ja mitmeid spordialasid nimepidi, eriti neid, mida on ise proovinud või mida peres harrastatakse;

6-7 aastasel:

- suudab pingutada ja keskenduda sihipärasele kehalisele tegevusele;
- peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutus- ja mängureeglitest, valib liikumiseks ja mängudeks sobivad paigad ja vahendid;
- sooritab põhiliikumisi pingevabalt, nii et liigutused on koordineeritud.
- oskab sooritada osavust, vastupidavust, painduvust, tasakaalu, kiirust ja jõudu arendavaid harjutusi ning tegevusi;
- suudab säilitada tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- oskab sooritada harjutusi õpetaja selgituste järgi ja ise harjutusi ette näidata.
- oskab liikuda vastavalt rütmile ühtlase ja vahelduva tempoga;

- oskab kasutada liikumisel erinevaid vahendeid (näiteks pallid, linnid, rätikud, rõngad, reketid, suusad, kelgud jne);
- oskab mängida erinevaid liikumis- ja sportlike elementidega mängu;
- oskab nimetada erinevaid igapäevaseid liikumisvõimalusi ja spordialasid.

6.6 Muusika

Muusika õppe- ja kasvatustegevusel on tähtis osa lapse terviklikus arengus. Selle kaudu täiustuvad muusikalised oskused, aga ka lapse mõtlemine, loovus, empaatiavõime, mälu ja tahtejõud. Muusika mõjutab positiivselt lapse emotsionaalset ja sotsiaalset arengut ning toetab tema vaimseid ja füüsilisi võimeid. Laulmine, tantsimine ja pillimäng arendavad laste kõnet, mälu, tähelepanu ja koordinatsiooni. Muusika aitab lastel väljendada oma tundeid ning õpetab koostööd ja kuulamisoskust.

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

Valdkonna Muusika sisu:

- [laulmine](#);
- [muusika kuulamine](#);
- [rütm](#);
- [muusikalis-rütmiline liikumine](#);
- [pillimäng](#).

6.6.1 Õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted

Muusika õppe- ja kasvatustegevust viib lasteaias läbi muusikaõpetaja või mõni teine muusikapedagoogiliste pädevustega õpetaja (lastehoius ka lapsehoidja). Muusikaõpetaja ülesandeks on äratada lastes huvi muusika vastu, toetada muusika abil lapse

eneseväljendusoskust ja -julgust ning aidata last oma muusikalisi võimeid ja häält järjest enam arendama ja usaldama.

Valdkond Muusika õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtted on:

1. luua lapsele võimalused tunda rõõmu laulmisest, liikumisest, muusika kuulamisest, pillimängust ja ühisest musitseerimisest;
2. julgustada last kasutama oma kujutlusvõimet musitseerimisel, muusikast vestlemisel ning muusikalisel liikumisel, toetada last oma mõtete ja tunnete väljendamisel läbi muusikalise tegevuse;
3. luua lapsele võimalused erinevate muusikaliste väljendusvormide ja pärimusliku muusika kogemiseks;
4. tutvustada lapsele Eesti muusikalist pärandit.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel:

1. on esikohal emotsionaalne ja aktiivne muusika-alane tegevus;
2. kujundatakse ja arendatakse lapse muusikalis-loomingulisi võimeid, samuti kultuurilis-sotsiaalset aktiivsust ning väärtushinnanguid;
3. arvestatakse lapse individuaalsust ning toetatakse eduelamusele ja tunnustusele;
4. kasutatakse muusikat lõimiva tegevusena ka teistes õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades (nt. Keel ja kõne, Kunst, Matemaatika); muusika on igapäevaelu osa, nii argi- kui ka pidulike sündmuste puhul;
5. seostatakse üksteisega muusika kuulamine, laulmine, pillimäng, muusikalis-rütmiline liikumine, mängud ja tantsud;
6. muusikapalade (nt. laulud, palad muusika kuulamiseks, tantsud ja mängud, pillilood) valikul arvestatakse laste huvidega ning ea- ja jõukohasusega.

6.6.2 Muusika valdkonna eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- huvitub laululisest tegevusest; laulab koos õpetajaga lihtsamaid laule;

- alustab ja lõpetab laulmise koos teistega;
- kuulab lühikest muusikapala;
- mängib õpetaja ettenäitamisel kuulnud muusikale kaasa rütmipilli (marakas, kõlapulgad, guiro, triangel, tamburiin), kehapilli;
- reageerib emotsionaalselt vastavalt muusika iseloomule (plaksutab, patsutab ja kõigutab keha);
- liigub koos õpetajaga vastavalt muusika meeleolule, arvestades pulssi ja meetrumit (kõnd ja jook, päkkadel kõnd, keerutamine paarilisega).

4-5 aastasel:

- laulab peast teistega koos mõningaid rahva- ja lastelaule;
- laulab rühmaga ühtses tempos;
- kuulab laulu ja muusikapala ning väljendab emotsionaalselt kuulatud muusikas tajutud kontrastseid meeleolusid liigutuste ja liikumisega;
- mängib ja tunneb kuulamisel tämbri järgi ära õpitud rütmipille, mängib rütmisaateid lasteriimidele ja lauludele; teab rütmipillide õiget hoidu ja mänguvõtteid;
- osaleb ansamblimängus, alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühtses tempos;
- väljendab muusika meeleolu liikumise kaudu;
- kasutab tantsimisel eakohaseid õpitud tantsuelemente (põlvetooste, kõnd ja jook, liikumine hanereas ja ringis).

5-6 aastane laps:

- laulab loomuliku häälega rühmaga ühtses tempos lihtsamaid õpitud rahva- ja lastelaule;
- tunneb kuulmise järgi ära mõningaid õpitud laule;
- suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- mängib ja tunneb kuulamisel tämbri järgi ära õpitud meloodia- ja rütmipille, mängib rütmisaateid lasteriimidele ja lauludele; ‘

- mängib pilliansamblis, alustab ja lõpetab koos teistega, mängib nendega ühes tempos;
- liigub vastavalt muusika meeleolule;
- väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

6-7 aastane laps:

- laulab ilmekalt, loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii rühmas/ansamblis kui ka üksi;
- suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata ning kuulatud muusikat iseloomustada;
- eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- eristab tämbri ja kõla järgi õpitud pille;
- mängib eakohastel rütmi- ja meloodiapillidel õpitud lauludele ja instrumentaalpaladele lihtsaid kaasmänge;
- mängib lastepillidel ja oskab mängida ka pilliansamblis;
- liigub vastavalt muusika meeleolule; ‘
- väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

7. ÜLDOSKUSED

7.1 Tunnetus- ja õpisoskused

Tunnetusoskus on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse, s.t oskus juhtida oma taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Tunnetusoskus aitab lapsel maailma tundma õppida, toetab probleemilahendust ja loogikat ning loob aluse akadeemilistele oskustele (nt lugemisele, matemaatikale).

Tunnetusoskused on lapse võime:

- tajuda ümbritsevat maailma;
- töödelda infot;
- mõelda, arutleda ja teha järeldusi;
- kasutada mälu ja tähelepanu.

Õpioskus on lapse suutlikkus oma tunnetusprotsesse õppimise eesmärgil kasutada – hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu alusel. Õpioskus on õppimise õppimine, mis aitab lapsel kohaneda koolis ja uutes olukordades ning toetab enesekindlust ja iseseisvust.

Õpioskus tähendab lapse oskust:

- omandada uut infot;
- keskenduda ja sooritada ülesanne;
- järgida juhiseid;
- teha koostööd ja kasutada õpitud teadmisi uutes olukordades.

7.1.1 Tunnetus- ja õpioskuste eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- suudab lühiajaliselt (5–10 min) keskenduda huvipakkuvale tegevusele, vajades täiskasvanu juhendamist;

- saab aru lihtsatest ja tuttavatest lausetest ning reageerib kuuldule enamasti konkreetse tegevusega, täiskasvanu juhendamisel;
- järgib täiskasvanu toel üheosalist juhust (nt „Palun pese käed”);
- rühmitab täiskasvanu toel esemeid ühe selge ja nähtava tunnuse järgi (nt kõik punased klotsid);
- kirjeldab täiskasvanu suunamisel üksteisele järgnevaid tegevusi, mis on seotud isikliku kogemusega (nt „vihma sadas, ei saanud õue minna”);
- tegutseb, uurib, katsetab enamasti kogemuspõhiselt ja matkides, vajades täiskasvanu tuge;
- valib vahendeid ja lahendab probleeme enamasti katse-eksituse abil (nt proovib mitut erinevat eset, kuni üks sobib).

4-5 aastasel:

- suudab huvipakkuvatele tegevustele keskenduda mõnda aega (10–15 min) ning suudab alustada ja lõpetada tegevuse, vajadusel täiskasvanu toel;
- täidab täiskasvanu poolt antud ülesande, vastates lihtsatele küsimustele;
- täidab kaheosalist juhust, kui tegevused on tuttavad ja lihtsad (nt „Palun pane riided selga ja pese käed”), vajadusel täiskasvanu toel;
- väljendab oma mõtteid, kasutades lihtsamaid põhjendusi (nt „sest mulle ei meeldi”) ja küsimusi (nt „kuidas see töötab?”) ning arutleb igapäevaste teemade üle, vajadusel täiskasvanu suunamisel;
- rühmitab esemeid kahe erineva nähtava tunnuse alusel (nt kollased suured pallid);
- eristab hulkade suurust ja proovib loendada või järjestada ning kirjeldab lihtsaid põhjus-tagajärg seoseid igapäevastes olukordades (nt „kuna sa jooksid, siis kukkusid”);
- konstrueerib, katsetab ja uurib erinevaid võimalusi – lahendab lihtsamaid praktilisi probleeme (nt „eelmine kord see vahend sobis, proovin uuesti”), kuid võib vajada täiskasvanu suunamist;
- valib vahendeid ja osaleb lihtsates praktilistes probleemilahendustes, kus saab proovida erinevaid vahendeid (nt ehitusklotsid, loovmaterjalid).

5-6 aastasel:

- suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda (15–20 min), viib alustatud tegevuse lõpule;
- reageerib sobivalt täiskasvanu juhiste ja osaleb lühikeses arutelus;
- täidab iseseisvalt lihtsamat kahe-kolmeosalist juhust, kui tegevused on seotud igapäevatoimingutega (nt „Palun pane riided selga, siis jalanõud jalga ja lõpuks mine mänguplatsile“);
- esitab küsimusi, avaldab arvamust (nt „Ma arvan, et...“) ja arutleb lihtsate probleemide üle (nt mida teha, kui keegi on kurb);
- oskab rühmitada esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste ning ühe ja sama eseme mitme erineva tunnuse järgi (nt pall on ümmargune, punane ja mängimiseks);
- suudab iseseisvalt loendada, võrrelda hulki ja oskab kirjeldada sündmuses ning nähtuses põhjus-tagajärg seoseid;
- kasutab teadmisi igapäevastes situatsioonides ja oskab põhjendada oma valikuid ja otsuseid lühidalt (nt „ma tegin nii, sest eelmine kord see töötas“);
- valib tuttavate ülesannete puhul sobivaid vahendeid ja võtteid ning lahendab probleeme, tuginedes varasemale kogemusele.

6-7 aastasel:

- suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda kuni 30 min, viib alustatud tegevuse lõpule;
- saab kuuldust (nt täiskasvanu juhistest) aru, reageerib sellele vastavalt ning kasutab arutlevat dialoogi;
- suudab täita iseseisvalt kahe-kolmeosalist igapäevast juhust või korraldust;
- esitab küsimusi, arutleb ja oskab oma mõtteid arusaadavalt väljendada;
- oskab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel rühmitada (nt pall on ümmargune, punane ja mängimiseks);
- saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg), tajub esemeid, sündmusi ja nähtusi tervikuna;
- kasutab õpitut erinevates olukordades ja probleeme lahendades;
- kasutab sobivaid vahendeid ja võtteid probleemi lahenduseks.

KIUSAMISEST VABAKS VÄÄRTUSED

- oskab arvestada teiste erinevustega ja kohtleb kõiki võrdsena;
- oskab arvestada kaaslastega ja olla oma viisaka käitumisega eeskujuks;
- näitab kaaslaste suhtes üles abivalmidust ja hoolivust;
- jääb endale kindlaks ja kaitseb enda kaaslast ebaõigluse eest.

7.2 Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused on oskused teistega suhelda, tajuda iseennast ja kaaslast, võtta omaks ühiskonnas üldtunnustatud tavasid ning lähtuda koostoimet võimaldavatest eetilistest tõekspidamistest. (Alushariduse riiklik õppekava). Sotsiaalsete oskuste kujunemine on lapse arengus keskse tähtsusega, mõjutades tema suhteid, enesetunnet ja õppimisvõimet. Suhtlemisjulgus, empaatia, reeglite järgimine ning koostöövalmidus on oskused, mis arenevad ajas ning vajavad teadlikku toetamist juba varases eas. Sotsiaalsed oskused määravad suuresti, kuidas laps reguleerib oma käitumist, loob suhteid teistega, mõistab iseennast ja teisi ning toimib erinevates sotsiaalsetes olukordades.

Sotsiaalsete oskuste alla kuuluvad: **suhtlemisoskused** (kuulamine, rääkimine, silmside, keeleline ja mitteverbaalne suhtlus), **koostöö ja jagamine** (kordamööda mängimine, koostöö tegemine, grupis töötamine), **emotsioonide äratundmine ja reguleerimine** (enda ja teiste tunnete mõistmine, sobiv eneseväljendus, emotsioonide juhtimine), **empaatia** (teiste tunnetega arvestamine, hoolimine, lohutamine), **konfliktide lahendamine** (probleemide rahumeelne lahendamine, kompromisside tegemine).

Väikelapseas kujunevad mitmed isiksuseomadused, suhtlemisviisid, väärtused ja hoiakud, mis suunavad lapse käitumist sotsiaalses keskkonnas. Lasteaias, kus lapsed veedavad suure osa oma päevast juba väga varasest east alates, muutub üha olulisemaks ka õpetaja ja rühmameeskonna mõju. Täiskasvanud ja nende omavaheline suhtlemine on lapsele oluliseks eeskujuks nii suhtlemisoskustes kui ka hoiakute kujundamisel. Täiskasvanute suhtumine ja igapäevane

käitumine võivad märkimisväärselt toetada lapse kujunemist teisi arvestavaks, koostöövõimeliseks ja vastutustundlikuks inimeseks.

Kui laps tajub end väärtusliku ja aktsepteerituna, julgeb ta suhelda ja suhtlemiskogemuste kaudu kujuneb tal järjest teadlikum arusaam iseendast ja teistest. Sotsiaalsed oskused võimaldavad lapsel suhestuda ümbritsevatega viisil, mis on mõistetav, koostööaldis ja hooliv.

Täiskasvanu hoiakud, suhtumine ja lapse käitumise peegeldamine mõjutavad oluliselt lapse enesehinnangut ja turvatunnet. Kui last nähakse ja aktsepteeritakse just sellisena nagu ta on, kujuneb temast enesekindel ja tasakaalukas isiksus, kes suudab paremini suhestuda ka teistega. Lapse suhtumine iseendasse mõjutab otseselt tema sotsiaalset käitumist – positiivne ja adekvaatne enesehinnang loob aluse suhtlemisjulgusele, koostöövalmidusele ja teiste väärtustamisele. Kui laps tunneb, et ta on oluline ja kuuluv, oskab ta ka kaaslasi aktsepteerida ja nendega arvestada. Selleks, et laps kasvaks hoolivaks, julgeks ja teistega arvestavaks, on oluline, et kasvatus põhineks kolmel kesksel põhimõttel:

- lapsele tuleb pakkuda tingimusteta hoolivust ja armastust;
- kehtestada turvalised ja mõistetavad piirid;
- õpetada empaatiat ja arvestavat suhtlemist;

7.2.1 Sotsiaalsete oskuste eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- suhtleb eakaaslastega ja tuttavate täiskasvanutega;
- märkab täiskasvanu suunamisel teise lapse tundeid, reageerib lihtsatele emotsioonidele (rõõm, kurbus);
- jagab mänguasju täiskasvanu julgustusel;
- mõistab lihtsate olukordade sobivust täiskasvanu abil;
- järgib lihtsaid kokkuleppeid ja õpib viisakusreegleid täiskasvanu juhendamisel;
- märkab, et inimesed võivad välja näha erinevad (nt nahavärv, kasv);
- avaldab eelistust kahe valiku vahel;
- proovib uut tegevust täiskasvanu toel.

4-5 aastasel:

- alustab vestlust, osaleb mängudes ja räägib oma mõtetest;
- märkab teiste tundeid, püüab lohutada või aidata;
- teeb koostööd väikeses grupis, lihtsates olukordades pakub ja küsib abi;
- tunneb ära sobimatu käitumise, kui sellele viidatakse ning leiab täiskasvanu suunamisel sobiva käitumisviisi;
- tuletab meelde ja püüab järgida rühma kokkuleppeid ning lihtsamaid viisakusreegleid, vajadusel täiskasvanu toel;
- teab, et inimestel võivad olla erinevad vajadused (sh toevajadused) ja kombed;
- pakub ideid tegevuste osas;
- tegutseb muutunud olukorras täiskasvanu juhiste toel.

5-6 aastasel:

- vestleb vabalt, loob ja hoiab sõprussuhteid;
- arvestab teiste tunnetega grupidgevustes;
- töötab grupis ühise eesmärgi nimel, abistab vajadusel kaaslast;
- teeb ise valikuid käitumisviiside vahel ja õpib neid tagajärgedega seostama;
- järgib rühma reegleid ja üldtunnustatud viisakusreegleid;
- räägib erinevustest avatud ja mõistval viisil;
- arutab valikuid ja otsustab koos kaaslastega;
- püüab uudsetes olukordades ise hakkama saada, vajadusel küsides täiskasvanu abi.

6-7 aastasel:

- tunneb huvi teiste vastu, oskab luua sõprussuhteid ja tahab ning julgeb suhelda;
- püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- oskab kaaslastega arvestada ja teha koostööd ning osutab ja küsib vajadusel abi;

- teeb vahet sobiva ja ebasobiva käitumise vahel, valib sobiva käitumisviisi vastavalt olukorrale ning mõistab oma käitumise tagajärgi;
- järgib kokkulepitud reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- osaleb ja teeb ettepanekuid otsustusprotsessides;
- suudab uudsetes olukordades toime tulla vajadusel täiskasvanu juhiseid järgides.

7.3 Eneseregulatsiooni oskused

Eneseregulatsiooni oskused on oskused, mis võimaldavad suunata oma tähelepanu, kasutada töömälu, pidurdada hetkeimpulsse ning kavandada oma käitumist vastavalt olukorrale. Eneseregulatsiooni oskused võimaldavad lapsel olukordadele paindlikult reageerida, erinevaid seoseid märgata ja lahendusi leida. Eneseregulatsiooni oskus sisaldab vaimseid protsesse, mis võimaldavad lapsel tähelepanu koondada, juhiseid meelde jätta ja mitme ülesandega edukalt hakkama saada. Enda reaktsioonide ja impulsside reguleerimise ning juhtimise oskus on hädavajalikud oskused lapse sujuval üleminekul lasteaiast kooli. Lapse eneseregulatsiooni võime on seotud sotsiaal-emotsionaalsete oskuste, kirjaoskuse ja arvutamisoskuse arenguga. Töömälu, mõtlemise paindlikkus ja pidurdusvõime on seotud näiteks nii arvutamiseelsete kui ka lihtsate ja keerukamate matemaatiliste oskuste arendamisega.

Eneseregulatsioonioskused võib tinglikult jagada kolme rühma:

- **emotsionaalne eneseregulatsioon** tähendab, et laps õpib oma tundeid ära tundma ja neid sobival moel väljendama. Ta hakkab mõistma, mis teda rõõmustab või kurvastab, ja otsib viise, kuidas end paremini tunda, näiteks rahuneb sügavalt hingates, võtab hetke puhkamiseks või pöördub abi saamiseks täiskasvanu poole;
- **käitumuslik eneseregulatsioon** väljendub selles, et laps suudab järgida kokkuleppeid ja reegleid, oodata oma järjekorda, lõpetada alustatud tegevuse ning tulla toime pettumusega, kui kõik ei lähe nii, nagu ta soovis;
- **kognitiivne ehk mõtlemisega seotud eneseregulatsioon** avaldub lapse võimes keskenduda, hoida tähelepanu ja planeerida oma tegevust. Laps õpib mõtlema oma tegude

üle, hindama, mis tal õnnestus ja mis vajab veel harjutamist. Selline oskus aitab tal olla iseseisvam õppija ja mõistvam kaaslane.

7.3.1 Eneseregulatsiooni oskuste eeldatavad tulemused

3–4-aastaselt:

- osaleb täiskasvanu toel mängudes ja igapäevategevustes;
- väljendab oma emotsioone füüsiliselt (nt nutt, kallistamine);
- järgib lihtsamaid juhiseid täiskasvanu suunamisel ja keskendub lühiajaliselt alustatud tegevusele;
- saab aru lihtsamatest käitumisreeglitest ning püüab neid täiskasvanu toel igapäevategevustes järgida;
- osaleb täiskasvanu suunamisel rahunemist soodustavates tegevustes;
- saab hakkama lihtsamate eneseteenindamise toimingutega (riietumine, söömine, tualeti kasutamine) ja tööharjumustega (lehtede riisumine, mänguasjade koristamine).

4–5-aastaselt:

- kirjeldab lihtsamaid emotsioone täiskasvanu toel (nt olen rõõmus, olen kurb);
- algatab mõningaid mängu ja tegevusi täiskasvanu suunamisel;
- lahendab ülesandeid ja teeb koostööd kaaslastega, vajades täiskasvanu juhendamist;
- oskab tuttavas keskkonnas sobivalt käituda ning teab, mida tohib, mida mitte;
- õpib täiskasvanu toel vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi;
- on omandanud esimesed eneseteenindamise ja tööharjumused, võib vajada täiskasvanu tuge.

5–6-aastaselt:

- kirjeldab oma emotsioone ja nende põhjuseid;
- kavandab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatu enamasti lõpuni, kuid võib vajada täiskasvanu abi;

- tegutseb iseseisvalt ja grupis eesmärgipäraselt, suutes keskenduda ja pingutada ülesannete täitmisel, vajadusel täiskasvanu toel;
- oskab avalikus ruumis (nt teater, kontsert, liiklus) sobivalt käituda ja lähtuda kokkulepitud reeglitest;
- oskab vajadusel iseseisvalt kasutada lihtsamaid vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi;
- saab hakkama eneseteenindamisega ja on omandanud enesekohased tööharjumused (isiklike asjade hoidmine, vahendite heaperemehelik kasutamine).

6–7-aastaselt:

- suudab oma emotsioone kirjeldada ning sobival viisil väljendada;
- kavandab, algatab ja korraldab mängu ja igapäevategevusi ning viib alustatud tegevused lõpuni;
- suudab pingutust nõudva tööülesande kallal iseseisvalt ja grupis sihipäraselt tegutseda;
- oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- oskab täiskasvanu toel vajadusel kasutada vaimset tasakaalu ja rahunemist soodustavaid tegevusi;
- saab hakkama eneseteenindamisega ja tal on kujunenud esmased tööharjumused.

7.4 Mänguoskused

Mänguoskused on kõigi üldoskuste ning õppe- ja kasvatustegevuse eri valdkondade oskuste ja teadmiste arengu alus. (Alushariduse riiklik õppekava). Mäng toetab lapse arengut, olles loomulik viis õppimiseks, suhtlemiseks ja eneseväljenduseks. Mängides arenevad lapse taju, mälu, mõtlemine ja kujutlused ning laps omandab õppimiseks vajalikud alusoskused. Mängu kaudu arenevad lapsel sotsiaalsed, emotsionaalsed, kognitiivsed ja füüsilised oskused. Mäng annab lastele võimaluse juhtida ise oma õppimist ning seeläbi õpib iga laps individuaalsele arengule sobivas tempos. Mängimine on lapse arengus kõige loomikum õppimisviis ja ka üks kõige

olulisemaid arenguvaldkondi Lasteaialaps õpib mängus tundma iseennast ja kaaslast, mõistma reegleid ning mängu käigus arenevad kujutlusvõime ja loovus.

Lasteaias muutub lapse mäng üha keerukamaks ja sisutihedamaks, hõlmates erinevaid mänguliike. Mängud, mis toetavad laste kõiki üldoskusi, jagunevad loov- ehk vabamängudeks ning reegli- ehk valmismängudeks.

Loovmängud on rolli-, lavastus- ja ehitusmängud. Neis mängudes on lapsed iseseisvad, nad valivad ise neile sobiva mängu teema, vahendid ja sisu.

Reeglitega mängud on õppe-, laulu-, muusikalised ja liikumismängud. Erinevalt loovmängudest on siin reeglid eelnevalt paika pandud ning need on kõigile mängijatele kohustuslikud.

Mänguoskuse arendamine aitab ennetada probleeme kaaslastega suhtlemisel, tugevdab lapse enesehinnangut ja minapilti ning loob aluse edukaks õppimiseks.

7.4.1 Mängukeskkonna kujundamine

Lapse mängumaaailmas peab olema palju arendavat ja mitmekesist mängumaterjali erinevateks mängudeks nii toas kui õues. Olulisel kohal on looduslikud materjalid (vesi, kivid, liiv jm), head on ka jääkmaterjalid (eri suuruses karbid, riidetükid vm). Laste mängumaaailmas peavad olema ka valmis mänguasjad, mis kopeerivad detailselt tegelikke esemeid kui ka tinglikke või asendus mänguasju, mis kujutavad pärisasju üldisemalt. Oluline on, et mänguasjadega saab loovalt ja huvitavalt mängida.

Täiskasvanu saab läbi lapse mängu vaatluse koguda infot lapse mänguoskuste kohta, millest laps juba aru saab, iseseisvalt teha oskab ning kuidas mõtleb. Sellele tuginevalt saab koos lapsega kavandada mängu nüansse keerukamate, püsivamate ja mitmekülgsemate kogemuste saamiseks.

Seejuures on oluline lapse mängu toetava keskkonna loomine. Täiskasvanu loob õppekäikude, vaatluste, kirjanduse, vestluste kaudu aluse lapse mängumaaailma tekkimiseks ja mängumotiivi kujunemiseks. Samuti saab täiskasvanu luua lapsele võimalused sotsiaalseteks loovmängudeks (nt juuksurisalong, lillepood, pagariäri vm). Täiskasvanu saab ka otseselt või kaudselt juhendada lapse mängu. Otsesel juhendamisel võtab täiskasvanu vahetult mängust osa, kas kaasmängijana või mängijaid juhendades (nt

mängujuhina). Sellise juhendamise kaudu mõjutab täiskasvanu mängu kulgu, lapse tegevust ning omavahelisi suhteid. Täiskasvanu võib siis esitada küsimusi, ettepanekuid, nõuandeid ja soovitusi, kui näeb, et mängijad ei oska mängida või ei oska mängu edasi arendada. Kaudse juhendamise puhul luuakse mängimiseks tingimused, aga täiskasvanu vahetult ise mängus ei osale.

7.4.2 Mänguoskuste eeldatavad tulemused

3-4 aastasel:

- keskendub lühiajalisele ja lihtsale mängule täiskasvanu toel;
- kasutab mänguasju tavapärasel moel (nt sõidutab autot, paneb nukule mütsi pähe);
- matkib tuttavaid olukordi (nt söögi tegemine, magama panek) oma kogemustest lähtuvalt;
- soovib teiste algatatud mängus osaleda, võib vajada julgustust ja tuge;
- algatab lihtsaid mänge (nt autosõit);
- mängib lihtsat rollimängu täiskasvanu toel;
- mängib mänge ja püüab teha koostööd eakaaslastega (paaris, väikeses grupis) täiskasvanu toel;
- osaleb reeglitega mängus koos täiskasvanuga (nt peitus) ja suudab oodata oma korda;
- tunneb rõõmu koosmängust täiskasvanu toel.

4-5 aastasel:

- keskendub iseseisvalt lühiajalisele ja lihtsale mängule;
- kasutab mängus õpetaja antud või olemasolevaid vahendeid ning jälgendab lihtsaid tegevusi;
- rakendab mängudes fantaasiaelemente, sidudes isiklikke kogemusi;
- algatab lihtsama sisuga lühiajalisi mänge;
- võtab mängudes lihtsamaid rolle, kasutades matkimisel liikumist, kõne ja hääletooni;
- algatab mängu, leiab mängukaaslased ja püüab nendega arvestada;

- järgib tuttava mängu reegleid koos kaaslastega, vajadusel täiskasvanu abiga;
- õpib oma tundeid võidu ja kaotuse korral väljendama, võib selleks vajada täiskasvanu tuge.

5-6 aastasel:

- keskendub pikemaajaliselt enda valitud mängule;
- kasutab mängus vahendeid iseseisvalt, asendades neid vajadusel muu sobivaga;
- rakendab mängudes erinevatest allikatest saadud kogemusi, teadmisi ja muljeid;
- algatab mängu ja toob neisse uusi ideid;
- mängib üksi ja koos kaaslasega ning muudab mängu kulgu;
- omandab mängudes rollidele iseloomuliku käitumise, tuginedes oma kogemusele;
- suudab mängudes ülesandeid ja rolle jaotada ning kokkuleppeid sõlmida;
- järgib mängureeglite täitmist enda ja teiste poolt;
- väljendab oma tundeid võidu ja kaotuse korral ning mõistab, et mängus on võimalik veel proovida.

6-7 aastasel:

- suudab mängule keskenduda;
- kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid;
- rakendab mängudes loovust, kujutlusvõimet, oma kogemusi, teadmisi ja oskusi;
- näitab mängu käigus üles omaalgatust, huvi ja loovust;
- algatab mängu ja arendab mängude sisu;
- täidab mängudes erinevaid rolle;
- suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- järgib mängu reegleid ning oskab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- tunneb rõõmu võidust ja suudab hakkama saada kaotusega.

8. DIGITEHNOLOOGIA ALUSHARIDUSES

8.1 Digitehnoloogia kasutamise põhimõtted õppe- ja kasvatustegevustes

8.1.1 Digitehnoloogilisi lahendusi (hariduslikud rakendused, robotika jne), mida on võimalik kasutada lapse digipädevuse toetamisel ning õppe- ja kasvatustegevuse eesmärkide saavutamisel, on erinevaid. Nende valikul on oluline täiskasvanu oskus ja suutlikkus kasutada digitehnoloogiat eesmärgistatult. Interaktiivsed hariduslikud rakendused võivad tõhustada lapsest lähtuvat õppimist, pakkudes struktureeritud ja kaasavat õpikeskkonda. Head rakendused ning nende oskuslik kasutamine toetab erinevaid oskusi, sealhulgas arenevad lapse motoorsed oskused, suureneb laste kaasatus ning digitehnoloogia kasutamine võimaldab personaliseeritud õpet. Haridusrobotika rakendamine aitab kaasa lapse MATIK-oskuste (matemaatika, teaduse, tehnoloogia, inseneeria ja kunsti valdkonna integreeritud õpe) ja probleemilahenduskultuuri arengule ning toetab lapse kognitiivset arengut.

8.1.2 Digitehnoloogia kasutamisel lasteaia õppe- ja kasvatustegevustes on oluline mõista lapse arengutaset, et kavandada eakohased tegevused ja seada realistlikud eesmärgid. Samas võimaldavad digitehnoloogilised lahendused jälgida lapse arengut erinevates kognitiivsetes valdkondades, sh matemaatiline mõtlemine, motoorsed oskused ja verbaalne arutlusvõime jne.

8.1.3 Digitehnoloogia kasutamine õppe- ja kasvatustegevustes suurendab laste kaasatust ning motivatsiooni. Õppimise kontekstis lastele eduelamuse tagamiseks on oluline aga digitehnoloogiat kasutada kohandatult ja diferentseeritult. Digitehnoloogia rakendamisel õppe- ja kasvatustegevustes on oluline eristada, kas tegemist on digivahendi tundmaõppimisega või digivahendi kasutamisega õppe- ja kasvatustegevuse valdkondade saavutamiseks.

8.1.4 Toetamaks lapse loovust, huvi ning omaalgatust on õpetaja ülesanne pakkuda lastele erinevaid kogemusi digitehnoloogia kasutamisel. Mänguline ja eesmärgistatud tegevus digitehnoloogiaga suurendab laste uudishimu ja julgust uusi asju proovida. Näiteks haridusrobotika ja programmeerimine pakuvad lastele võimalusi lahendada probleeme, arendada kriitilist mõtlemist ja õppida loovalt. Oluline komponent digitehnoloogia rakendamisel on koostöisel õppimisel, kus lapsed kasutavad digitehnoloogiat paaris- või rühmatöös.

8.2 Digitehnoloogiaga rikastatud õpi- ja kasvukeskkond

Nüüdisaegne õpikäsitlus digikontekstis tähendab, et digitaalses õpikeskkonnas on õppimise keskmes laps – ta on aktiivne, loov ja uuriv, kasutades seejuures tänapäevaseid digitehnoloogilisi võimalusi. See tähendab, et digivahend ei ole eesmärk omaette, vaid tööriist mõtestatud õppimise toetamiseks. Seega on välja toodud digitehnoloogia kasutamise järgmised põhimõtted:

1. laps on aktiivne digisisu looja, mitte ainult tarbija - laps kasutab digitehnoloogiat, et uurida, luua, esitleda, salvestada ja jagada oma mõtteid – näiteks piltide, videote ja animatsioonide kaudu;
2. digivahendid toetavad isikupärastatud ja kaasavat õpet - erinevad digilahendused aitavad kujundada õppetegevusi õppijate vajadustele vastavalt ning toetavad laste aktiivset kaasamist;
3. koostöö digitaalses keskkonnas - koostöö digikeskkonnas soodustab sotsiaalseid suhteid, meeskonnatööd ja probleemide lahendamist;
4. õppimisrõõmu ja motivatsiooni kasvatamine tehnoloogia abil - mängulised digilahendused (meedia- ja robotikavahendid, äpid jms) aitavad õppimist mitmekesistada ning muuta seda põnevamaks;
5. digipädevuse arendamine on osa üldpädevustest - juhendatud tegevuste käigus õpib laps märkama ja kasutama digikeskkondi loovalt, koostöiselt ja turvaliselt, arendades seejuures ka suhtlemisoskust, kriitilist mõtlemist ning probleemilahendusoskusi. Lasteaias algav digipädevuse kujundamine loob aluse elukestvale õppimisele ning aitab lastel kohaneda tehnoloogiarikka ühiskonna vajadustega, toetades samal ajal ka teisi üldpädevusi – suhtlemis-, eneseväljendus-, koostöö- ja eneseregulatsioonioskusi.

8.3 Vaimne heaolu ja liigne ekraaniaeg

Laste vaimse heaolu toetamiseks on oluline jälgida nende ekraaniaega ja tarbitava meediasisu kvaliteeti. Soovitav on vältida liigset ja juhendamata digikasutust, kuna see võib olla seotud suurenenud ärevuse, unehäirete, keskendumisraskuste ja madalama emotsionaalse

eneseregulatsiooniga. Eriti vajavad teadlikku suunamist väikelapsed ja eelkooliealised, kelle arengut toetavad kõige enam vahetu suhtlus, mäng ja füüsiline aktiivsus.

Soovituslikud ekraaniajad:

- alla 2-aastastele lastele ei soovitata ekraaniaega üldse, välja arvatud videokõned koos täiskasvanuga;
- 2–4-aastastele lastele kuni 1 tund päevas, koos täiskasvanu juhendamise ja aruteluga;
- 5–6-aastastele lastele kuni 1 tund päevas, eelistatult hariva ja loova sisuga ning täiskasvanu kaasabil

Lisaks ekraaniaja piiramisele on oluline pöörata tähelepanu digikäitumise kujunemisele laiemalt. Väikelaste puhul on keskne osa täiskasvanu suunaval ja piiraval rollil – täiskasvanu enda digiharjumused on lapsele eeskujuks, mistõttu tasub mõelda, millist käitumist laps peegeldab. Samuti on oluline märgata varajasi hoiatusmärke – näiteks olukorrad, kus laps eelistab püsivalt ekraani mängule või suhtlusele, või muutub ärrituvaks ekraanist ilmajäämisel – need võivad viidata vajadusele harjumusi ümber hinnata.

Ekraanivabade hetkede teadlik kujundamine aitab luua tasakaalu digitegevuste ja muude arengut toetavate tegevuste vahel. Ühised „meediapaastu” hetked kodus – näiteks digivaba nädalavahetus või öhtune ekraanivaba aeg – soodustavad nii lapse kui täiskasvanu vaimset taastumist ja toetavad peresiseseid suhteid.

Samuti on soovitatav vältida digivahendite kasutamist vahetult enne magamaminekut, kuna see võib mõjutada une kvaliteeti. Täiskasvanu saab aidata lapsel kujundada teadlikke digiharjumusi, pakkudes vaheldust, jagades aega koos lapsega ning toetades loovust ja suhtlemist ka digitaalses keskkonnas.

8.4 Eeldatavad üldoskused õppija digipädevuse kontekstis

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel [3-aastane laps](#):

- digiturvalisus - laps teatab täiskasvanule, kui digiseade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud;
- digiturvalisus - laps küsib abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks;
- digiturvalisus - laps kasutab digiseadmeid (sh robootika) heaperemehelikult.
- digisisu loomine - laps salvestab heli;

- digisisu loomine - täidab samm-sammulist tegevusjuhust;
- probleemilahendus - laps sõnastab, mida ta oskab ja mida tahaks osata;
- suhtlemine digitehnoloogia abil - suhtleb rühmakaaslaste ja juhendajaga, kasutades digiseadmeid (sh robootika) eakohaselt ning järgides seejuures kokkulepitud reegleid;
- digisisu arendus - laps teeb kaameraga fotosid ja videoklippe või salvestab heli;
- koostöö digikeskkonnas - laps teeb digiseadet (sh robootika) kasutades või seda rühmakaaslastega jagades koostööd;
- koostöö digikeskkonnas - teeb digiseadet kasutades koostööd ja peab kinni kokkulepitud reeglitest;
- programmeerimine - laps koostab lihtsa algoritmi (nt pildilise) ühest elulisest tegevusest;
- tehniliste tõrgete lahendamine - laps lülitab digiseadet sisse ja välja ning kasutab graafilise kasutajaliidese ikoone (nt 'mängi', 'paus', 'peata', 'edasi' nupud);
- info- ja andmekirjaoskus - mõistab, et digisisus (nt multifilmid, videomängud, pildid, tehisaru loodud sisu jne) kajastatu ei pruugi olla tõsielu;
- tervise ja heaolu kaitse - jälgib digiseadme kasutamisel õiget kehaasendit ja proovib seda järgi teha;
- tervise ja heaolu kaitse - laps teeb täiskasvanu juhendamisel digiseadme kasutamise vahele liikumispause ja silmaharjutusi;
- autoriõigus ja litsentsid - teab, et tema ise on oma loomingu autor.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel [6-7-aastane laps](#):

- digiturvalisus - laps teatab täiskasvanule, kui digiseade ei ole töökorras või mõni selle detail on kaduma läinud;
- digiturvalisus - laps küsib abi, kui ekraanile ilmuvad teated jäävad arusaamatuks;
- digisisu loomine - laps teeb digiseadmega fotosid/videoklippe, loob lihtsa animatsiooni, salvestab digiseadmega heli;
- suhtlus ja koostöö digikeskkonnas - laps teeb digiseadet (sh robootika) kasutades või seda kaaslastega jagades koostööd, järgides kokkulepitud reegleid;

- info- ja andmekirjaoskus - laps avab sobiva veebilehitseja ja otsingumootori, valib koos täiskasvanuga sobivad võtmesõnad infootsinguks (nt enda nimi, oma küla või linn);
- info- ja andmekirjaoskus - laps mõistab, et digisisu (nt multifilmid, videomängud, pildid, tehisaru loodud sisu jne) kajastatu ei pruugi olla tõsielu;
- probleemilahendus - valib ülesande lahendamiseks tuttava digiseadme (sh robotika);
- probleemilahendus - laps kasutab eneseväljenduseks etteantud digitehnoloogiaid;
- digiturvalisus - laps teab, et teiste pildistamiseks või filmimiseks tuleb luba küsida;
- digiturvalisus - laps teab, et teiste inimeste kohta info jagamine internetis ei ole lubatud.
- digisisu loomine - laps muudab ja täiendab enda loodud digisisu (nt pilti, fotot);
- digisisu loomine - laps teab, et tema ise on oma loomingu autor;
- digiturvalisus - laps mõistab, et tundmatute linkide ja reklaamide klikkimine on ohtlik;
- suhtlus ja koostöö digikeskkonnas - laps teab, et iga tema tegevus internetis jätab jälje (nt tema tegevust saab jälgida);
- digiturvalisus - laps kasutab digiseadmeid (sh robotika) heaperemehelikult.
- digisisu arendus - laps joonistab digiseadmes ja/või digiseadmega (nt joonistav robot, 3D pliiats) pilte.
- digisisu arendus - laps muudab ja täiendab enda loodud digisisu (nt pilti, fotot).
- probleemilahendus - laps kasutab erinevaid eakohaseid digiseadmeid (nt fotoaparaat, hariduslikud robotid);
- probleemilahendus - laps lülitab digiseadet (sh robotika) sisse ja välja ning kasutab graafilise kasutajaliidese ikoone (nt 'mängi', 'paus', 'peata', 'edasi' nupud);

9. LASTEHOIURÜHMA ÕPPEKAVA

Väikelapse areng on intensiivne ja mitmekesine, hõlmates keelelisi, sotsiaalseid, emotsionaalseid, motoorseid ja tunnetuslikke valdkondi. Lastehoius viibivad lapsed vajavad teadlikku ja järjepidevat pedagoogilist lähenemist, mis toetab nende loomulikku arengut turvalises ja toetavas keskkonnas. Selle eelduseks on selgelt sõnastatud ja sihipäraselt rakendatav õppekava.

Lastehoiu õppekava on dokument, mis koostatakse ühiselt lastehoiu töötajate poolt ja aluseks võetakse [Alushariduse riiklik õppekava](#) (2025).

Õppekava aitab:

- tagada laste arengu toetamine vastavalt vanusele ja arengutasemele;
- luua selged põhimõtted õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks;
- toetada laste individuaalsust ja arengupotentsiaali arvestavat lähenemist;
- lapse arengut jälgida ja süsteemselt dokumenteerida;
- edendada koostööd lastevanematega.

Lastehoiu õppekava loob raamistiku, mille alusel kujundatakse hoiu päevakava, rutiinid ja arendavad tegevused. Alla 3-aastaste laste puhul ei ole eesmärgiks teadmiste edasiandmine traditsioonilises tähenduses, vaid eakohaste kogemuste kaudu lapse kogemustevälja laiendamine, esmaste sotsiaalsete suhete loomine ja eneseväljendusviiside kujunemine.

9.1 Õppe- ja kasvatustegevuste läbiviimise põhimõtted ja korraldus

1. Lastehoius on iga päeva algus oluline – eriti väikestele lastele, kes vajavad kindlat rütmi ja turvatunnet. Alla 3-aastaste lastega hommikuringid aitavad luua stabiilse ja rõõmsa päeva alguse, kus lapsed saavad harjuda päevakavaga, tunda end rühma kuuluvana ning arendada oma esmaseid sotsiaalseid ja keelelisi oskusi.
2. Kõik tegevused toetavad lapse arengut loomulikult ja rõõmsal viisil. Väikelaste tegevused lastehoiurühmas on lühiajalised ning toimuvad pigem individuaalselt, paaris või väikeses alarühmas. Nii on täiskasvanul võimalus last suunata ja juhendada ning pakkuda

võimalikku tuge, et tegevus oleks arendav, nõuaks vähest pingutust ja pakuks ka eduelamust.

3. Õppimine ja kasvamine toimuvad eelkõige läbi igapäevatoimingute, laste mängu ning nii kavandatud kui ka spontaanselt tekkivate tegevuste. Näiteks on söömine, riietumine, õues liikumine või ühised vestlused head võimalused arendada lapse enesekohaseid oskusi, suhtlemist ja iseseisvust. Samuti pakuvad rollimängud, ehitamine või joonistamine lastele loomulikku ja rõõmsat õppimiskeskkonda.
4. Oluline on pakkuda lastele võimalust tegutseda erinevalt – kord individuaalselt, kord väikestes gruppides või kogu rühmaga koos. See toetab nii iseseisvat mõtlemist kui ka sotsiaalseid oskusi, nagu teistega arvestamine ja koostöö. Tegevuste kavandamisel ja teemade valikul lähtutakse alati lapsest – tema arengust, huvidest ja võimetest.
5. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamine, läbiviimine, hindamine ja arendamine on paindlik protsess. Selle aluseks on pedagoogiline dokumenteerimine – igapäevane märkamine ja kirja panemine, mis teeb nähtavaks, kuidas tegevused on seotud õppekavaga ning kuidas lapsed oma arengus edasi liiguvad. Dokumenteerimise abil sõnastatakse eesmärgid, kavandatakse tegevused ja teemakäsitlelused ning analüüsitakse, kuidas need on aidanud lastel eesmärgi saavutada.
6. Kui vähegi võimalik, viiakse lapsed õpitavaga tutvuma selle loomulikku keskkonda. Näiteks saab looduse teemasid käsitleda õues metsas või pargis jalutades, liiklusohutust õpitakse kõige paremini päris tänaval liiklusega tutvudes ning koduloo teemasid saab avastada kohaliku kogukonnaga suheldes. Sellised kogemused rikastavad laste õpikogemust ja aitavad neil siduda uusi teadmisi päriseluga.

9.1.1 Õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgistamine

Eesmärkide seadmise eelduseks on lapse arenguga kursis olemine, sest lähtuvalt lapse hetkeoskustest ning valmisolekust uusi asju õppida saab täiskasvanu seada uued eesmärgid ja tegevused nende saavutamiseks. Lihtsa näitena: me ei saa seada eesmärgiks, et laps oskaks joosta, kui laps veel iseseisvalt ei seisa; aga märgates lapse valmisolekut end püsti ajada, saame seada eesmärgi, et laps oskaks iseseisvalt seista ning samas peame looma sobivad tingimused selle oskuse harjutamiseks ja lapse motiveerimiseks.

Täiskasvanu seab eesmärgid ning tagab selle, et eesmärgi täitmiseks saab laps teha erinevaid tegevusi piisavalt mitmeid kordi ning erineval viisil, mis tagab oskuste omandamise. Eesmärgid on enamasti pikaajalised ning eesmärgi saavutamiseks võib minna mitmeid nädalaid, mis annab võimaluse jõuda eesmärgini erinevaid vahendeid kasutades. Näiteks on eesmärgiks, et laps oskaks osadest lihtsa terviku kokku panna ning selle täitmiseks loob õpetaja erinevaid võimalusi ja kasutab erinevaid vahendeid. Olenevalt lapsest võib eesmärgi täitmine võtta aega nädalatest kuudeni ning alguses vajab laps koos tegutsemist, juhendamist ja individuaalset abi ning lõpuks piisab suulisest suunamisest. Iga laps on oma arengult väga erineval tasemel ja eesmärgistada tuleb vastavalt lapse tasemele ja võimele uut oskust omandada. See ei tähenda, et täiskasvanud teevad kõigi lastega erinevaid tegevusi. Tegevuste ja eesmärkide juures tuleb kasutusele diferentseerimine ehk siis üks ja sama tegevus, aga eesmärgid ja oodatav tulemus on erinev.

9.1.2 Õpi- ja kasvukeskkond ning selle kujundamise põhimõtted

Õpi- ja kasvukeskkond on lapse ümber olev vaimne, sotsiaalne, füüsiline ja digitaalne keskkond, kus ta kasvab ja õpib. See tähendab kõike, mida laps igapäevaselt kogeb: täiskasvanu hoiakud ja suhtumine, suhted teiste lastega, mänguasjad ja ruum, liikumisvõimalused ning ka esmane kokkupuude digivahenditega.

Turvaline ja toetav keskkond loob aluse positiivsele enesehinnangule ning annab lapsele julguse avastada ja tunnetada maailma. Hästi läbimõeldud kasvukeskkond toetab lapse kujunemist iseseisvaks, algatusvõimeliseks ja aktiivseks õppijaks.

Õpi- ja kasvukeskkond tugineb väärtustele: iga lapse individuaalsuse austamine, võrdsed võimalused, mängulisus, hoolivus ja koostöö lapsevanematega. Õpi- ja kasvukeskkonna loovad hoius töötavad täiskasvanud ühiselt ning vajadusel kaasatakse ka lapsevanemaid, et tagada lapse arengut toetav ja pere ootustega kooskõlas olev keskkond.

Keskkonna kujundamisel lähtutakse laste vanusest, arenguvajadustest ja hoiurühma eripärast. Oluline on, et tegevused ja ruumilahendused toetaksid laste igapäevast õppimist

ja kasvamist, oleksid turvalised ning annaksid võimaluse mängimiseks, katsetamiseks ja iseseisvaks tegutsemiseks.

Õpi- ja kasvukeskkonna põhimõtted kuni 3-aastaste puhul:

- **Turvalisus ja rutiin** – laps vajab kindlustunnet ja etteaimatavust. Selged päevakavad ja tuttavad tegevused annavad lapsele rahu ning loovad õppimiseks vajaliku tasakaalu.
- **Emotsionaalne tugi ja kiindumussuhted** – täiskasvanu soe ja hooliv suhtumine aitab lapsel tunda end väärtuslikuna ning soodustab usaldust. Positiivsed emotsioonid on aluseks uute teadmiste ja oskuste omandamisel.
- **Mänguline õpe** – lapsed õpivad kõige rohkem läbi mängu. Lihtsad mängud, katsetamised ja igapäevased olukorrad (nt söömine, riietumine, jalutuskäik) on väärtuslikud õpivõimalused.
- **Liikumine ja avastamine** – füüsiline keskkond peaks pakkuma lapsele võimalust ronida, roomata, kõndida, katsuda ja uurida. Laps õpib oma keha ja maailma tundma liikumise kaudu.
- **Sotsiaalsed kogemused** – väikesed rühmad ja rahulik koosolemine aitavad lapsel õppida suhtlemist, jagamist ja teiste arvestamist. Esimesed suhted eakaaslastega loovad aluse hilisematele sõprussuhetele.
- **Keel ja suhtlus** – igapäevased vestlused, laulud ja juttude jutustamine arendavad lapse sõnavara ja suhtlemisoskust. Täiskasvanu roll on lapse keelelist arengut teadlikult toetada.
- **Digitaalne kokkupuude** – väikelaste puhul on digikeskkonna roll pigem minimaalne ja toetav. Digivahendit saab kasutada näiteks muusika kuulamiseks või lihtsate piltide vaatamiseks, kuid põhiosa õppimisest peab toimuma vahetu kogemuse kaudu.

9.2 Lapse üldoskuste toetamise põhimõtted ja korraldus

Lastehoiurühmades, kus laste vanus on 1–3 aastat, keskendutakse laste üldoskuste arendamisele. Läbi üldoskuste kujunemise arenevad laste teadmised ja oskused ka keele ja kõne, matemaatika, kunsti ning teistes õppekava valdkondades.

Alushariduse riiklikus õppekavas § 11 on välja toodud järgmised üldoskuste valdkonnad:

- mänguoskused;
- tunnetus- ja õpioskused;
- sotsiaalsed oskused;
- eneseregulatsiooni oskused.

Üldoskuste kujunemist toetatakse lastehoiurühmades kõigi tegevuste kaudu, lõimides erinevaid valdkondi ja kasutades erinevaid õppeviise. Ka eeldatavad arengutulemused esitatakse kuni kolmeaastastel lastel üldoskuste põhiselt.

Üldoskuste toetamise põhimõtteks on see, et me arvestame lapse loomuliku arenguga ja selle kulgemisega ning lähtume sellest, mida laps oskab ning mille omandamiseks ta on järgmisena valmis. Täiskasvanud jälgivad lapse arengut, edasiminekut ja abivajadust ning sellest lähtuvalt loovad tingimused ja keskkonna uute oskuste omandamiseks. Õppimine toimub praktiliste õppemeetodite kaudu, rakendatakse mängu- ja igapäevaelu vahendeid, pildimaterjali ning seda kõike saadab täiskasvanu kõne, mis on lapsele mõistetaval tasemel. Tegevuste juures ergutatakse lapse iseseisvust ja tunnustatakse pingutust. Teemade valik lähtub lastest ning lähtutakse lähemalt-kaugemale printsiibist. Lastega tegelevad täiskasvanud (õpetajad, abiõpetajad, lapsehoidjad, lapsevanemad) teevad omavahel koostööd ühiste eesmärkide saavutamiseks.

9.3 Üldoskuste eeldatavad tulemused kuni 3 aastasel lapsel

9.3.1 Mänguoskused

Mänguoskused väikelapseas arenevad järk-järgult ning see eeldab igapäevast harjutamist ja sobivaid tingimusi ehk keskkonda ja vahendeid, mis soosivad iseseisvat tegutsemist, katsetamist ja avastamist. Mänguoskuste arengut mõjutavad asjad, ruum, täiskasvanud ja lapsed ning lapse eelnevad teadmised ja kogemused.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel **3-aastane laps**:

- suudab väikeses grupis mängule keskenduda;
- kasutab mängides loovalt erinevaid vahendeid;
- jäljendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut;
- sooritab iseseisvalt mitu omavahel loogiliselt seotud mängulist toimingut;
- kutsub kaaslasi oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga;
- suhtub kaaslaste mängu heatahtlikult;
- suudab järgida lihtsamaid mängureegleid.

9.3.2 Tunnetus- ja õpioskused

Tunnetusoskused on oskus tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse – taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni. Õpioskused on lapse suutlikkus kasutada oma tunnetusprotsesse õppimise eesmärgil – hankida teavet, omandada teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada. Õpioskused kujunevad tunnetusoskuste arengu põhjal. (Alushariduse riiklik õppekava) Tunnetusoskus (kognitiivne oskus) viitab lapse vaimsele võimekusele teavet vastu võtta, töödelda, salvestada ja kasutada. Tunnetusoskused on aluseks igasugusele õppimisele ja probleemilahendusele.

Tunnetusoskused:

- Tähelepanu ja keskendumine
- Mälu (lühiajaline ja pikaajaline)

- Mõtlemine ja loogika
- Taju (nt kuulmine, nägemine, ruumitaju)
- Probleemide lahendamine
- Keel ja sümbolitaju

Õpioskused:

- Uue info omandamise võime
- Õppimisstrateegiad (nt katse ja eksitus, jälgendamine)
- Enesejuhtimine ja -hinnang õppimises
- Motivatsioon ja huvi õppimise vastu
- Võime kasutada saadud teadmisi uutes olukordades

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel **3-aastane laps**:

- tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega;
- suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda vastavalt oma arengutasemele;
- mõistab lihtsamat kõnet;
- valdab eneseväljenduseks vajalikku sõnavara;
- väljendab end kõnes teistele arusaadavalt ja osaleb vestluses;
- suudab keskenduda lühikeste lugude jälgimisele;
- oskab leida võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid;
- oskab objekte ühe tunnuse alusel rühmitada;
- suudab järgida lihtsat juhust;
- oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna.

9.3.3 Sotsiaalsed oskused

Sotsiaalsed oskused on käitumis- ja suhtlemisoskused, mida inimesed kasutavad teistega suhtlemiseks ja suhete loomiseks, hoidmiseks ning konflikti vältimiseks või lahendamiseks. Need oskused võimaldavad inimesel toimida tõhusalt sotsiaalses kontekstis – olgu see mäng, koostöö, suhtlemine täiskasvanute või eakaaslastega. Sotsiaalsed oskused on õppimise kaudu kujunevad oskused, mis võimaldavad inimesel

luua ja säilitada positiivseid suhteid, mõista teisi ning suhelda sobival ja konstruktiivsel viisil.

Sotsiaalsete oskuste alla kuuluvad:

- Suhtlemisoskused - Kuulamine, rääkimine, silmside, keeleline ja mitteverbaalne suhtlus.
- Koostöö ja jagamine - Kordamööda mängimine, koostöö tegemine, grupis töötamine.
- Emotsioonide äratundmine ja reguleerimine - Enda ja teiste tunnete mõistmine, sobiv eneseväljendus, emotsioonide juhtimine.
- Empaatia - Teiste tunnetega arvestamine, hoolimine, lohutamine.
- Konfliktide lahendamine - Probleemide rahumeelne lahendamine, kompromisside tegemine.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel **3-aastane laps**:

- oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada;
- on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada;
- osaleb täiskasvanuga ühistegevustes;
- saab aru lihtsamatest rühma kokkulepetest;
- loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos;
- jagab mõnikord asju ka teistega;
- algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust;
- oskab väljendada oma vajadusi ja soove.

9.3.4 Eneseregulatsiooni oskused

Eneseregulatsiooni oskused on oskused, mis võimaldavad suunata oma tähelepanu, kasutada töömälu, pidurdada hetkeimpulsse ning kavandada oma käitumist vastavalt olukorrale. Eneseregulatsiooni oskused võimaldavad lapsel olukordadele paindlikult reageerida, erinevaid seoseid märgata ja lahendusi leida. (Alushariduse riiklik õppekava) Eneseregulatsioonioskuste mõiste alushariduses viitab lapse võimele ise oma käitumist, emotsioone ja mõtlemist suunata ning kohandada vastavalt olukorrale ja eesmärkidele.

Need oskused hakkavad arenema varajases eas ning on alushariduses väga olulised, kuna loovad aluse edasiseks õpioskuste, sotsiaalsete suhete ja emotsionaalse heaolu arenguks.

Eneseregulatsioonioskused hõlmavad alushariduses:

- Emotsionaalne eneseregulatsioon – oskus ära tunda ja juhtida oma tundeid (nt viha, pettumus, rõõm).
- Käitumuslik eneseregulatsioon – suutlikkus oodata oma järjekorda, järgida reegleid ja keskenduda ülesannetele.
- Kognitiivne eneseregulatsioon (ehk täidesaatvad funktsioonid) – oskus planeerida, tähelepanu koondada, probleemilahendust rakendada ja impulsiivsust kontrollida.

Eneseregulatsiooni oskused:

- toetavad **õppimisvalmidust** – laps suudab keskenduda, püsida ülesandel ja tegutseda sihipäraselt.
- parandavad **sotsiaalseid suhteid** – laps oskab oma emotsioone ja käitumist reguleerida, suhelda rahumeelselt ning lahendada konflikte.
- edendavad **eneseteadlikkust ja iseseisvust** – laps õpib ise oma tegevusi juhtima ning tunneb oma vajadusi ja võimeid paremini.

Eneseregulatsiooni oskused arenevad:

- Mängulise õppetegevuse kaudu (nt reeglitel põhinevad mängud, rollimängud).
- Turvalise ja toetava keskkonna loomise kaudu.
- Täiskasvanu juhendamise ja eeskuju kaudu (nt õpetaja aitab sõnastada tundeid, modelleerib rahunemisstrateegiaid).
- Päevakavade ja rutiinide kaudu, mis loovad struktuuri ja ennustatavust.

Eneseregulatsiooni oskused on alushariduses keskse tähtsusega, kuna need mõjutavad otseselt lapse arengut, õppimist ja sotsiaalseid suhteid. Need oskused hõlmavad võimet juhtida oma emotsioone, käitumist ja tähelepanu, et saavutada eesmärged ja kohanduda erinevates olukordades. Varajane eneseregulatsiooni arendamine loob tugeva aluse edasiseks arenguks.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel **3 - aastane laps**:

- tuleb toime vanematest eemalolekuga;
- tuleb toime ühelt tegevuselt teisele üleminekuga;
- suudab lühikest aega soovitud edasi lükata ja oma käitumist pidurdada;
- suudab täiskasvanu toel tulla toime tugevate tunnetega;
- saab suures osas hakkama igapäevase eneseteenindamisega;
- paneb pärast tegevusi täiskasvanu juhendamisel asjad oma kohale.

9.4 Üldoskuste hindamine lastehoiurühmas

Hindamisel lähtutakse alushariduse riiklikust õppekavast, mis sätestab:

- **MIKS HINDAME** – Lapse arengu hindamine (edaspidi: hindamine) on oluline lapse eripära mõistmiseks, lapsele vajaliku toe väljaselgitamiseks, arengu ja positiivse enesehinnangu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapse ja vanemaga.
- **KUIDAS HINDAME** – Hindamisel jälgivad ja analüüsivad õpetajad ja lapsehoidjad lapse arengut nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õppe- ja kasvatustegevustes. Hindamise aluseks on lapse eeldatavad arengutulemused üldoskustes. Vanemale tutvustatakse lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust.
- **KUIDAS DOKUMENTEERIME** – Lapse arengut kirjeldatakse lapsest lähtuvalt, väärtustades lapse pingutusi, saavutusi ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Lastehoius lapsehoidja või õpetaja ja lasteaias õpetaja koostab vähemalt üks kord õppeaastas lapse arengust kirjaliku kokkuvõtte ning
- **KOOSTÖÖ VANEMAGA** – vajadusel viiakse lapse arengu toetamiseks vanema(te)ga läbi arenguveestluse 1 kord õppeaastas.

9.4.1 1,5 - 3 aastase lapse üldoskuste hindamine

Lapse areng on terviklik, kuid samas areneb laps erinevates valdkondades erineva kiirusega. Mõne oskuse juurdeõppimine toimub justkui hetkega ja märkamatult, kuid mõne oskuse harjutamine ja kinnistamine vajab rohkem tähelepanu. Täiskasvanu roll on teada, kus laps oma arenguteel parasjagu on ning millist tuge vajab uute oskuste omandamiseks.

Lapse arengu jälgimiseks kasutatakse vaatlust, täiskasvanu juhitud tegevusi, tegevuste käigus valminud töid (joonistused, fotod ehitistest jne), küsitlusi näiteks lapse enda, pildi või muu lapsega seotud teemal. Kõigel, mida lapse kohta kogutakse, peab olema peal kuupäev ning vajadusel kirjeldus selle teostuse kohta (näiteks joonistused).

Kõige levinum ja esmane viis lapse arengu jälgimiseks on VAATLUS. Selle käigus laps tegutseb loomulikus olukorras ja täiskasvanu ei sekku ega juhenda otseselt lapse tegevust ning avalduvad lapse omandatud ja iseseisvad oskused ja teadmised. Vaatluste aluseks on üldoskused. Vaatlused toimuvad jooksvalt aasta lõikes, kuid kokkuvõtvad kirjeldused tehakse enamasti 1 korda aastas kevadperioodil. Vaatlustulemused on aluseks lapse arengust kokkuvõtte kirjutamisele.

Mänguoskuste vaatlus:

Lapse mäng annab väga palju olulist infot lapse arengu kohta. Täiskasvanu jälgib, mida laps teeb (algatus, kaasamine, mängu lõpetamine), mis vahendeid kasutab ja kuidas, kellega mängib, püsivust mängudes, vahendite koristamist pärast mängu. Täiskasvanu dokumenteerib mänguoskusi neid kirjeldades vähemalt 1 korda aastas ning lähtub seda tehes alushariduse riikliku õppekava mänguoskuste eeldatavatest tulemustest:

1. suudab väikeses grupis mängule keskenduda;
2. kasutab mängides loovalt erinevaid vahendeid;
3. jälgendab ja kordab mängudes varasemalt kogetut;
4. sooritab iseseisvalt mitu omavahel loogiliselt seotud mängulist toimingut;

5. kutsub kaaslasi oma mänguga liituma ja ühineb teiste algatatud mänguga;
6. suhtub heatahtlikult kaaslaste mängu;
7. uudab järgida lihtsamaid mängureegleid.

Tunnetus- ja õpioskuste vaatlus:

Täiskavanu jälgib last nii vabategevustes kui ka täiskavanu organiseeritud tegevustes ning kirjeldab lapse oskusi, toob välja lapse huvid, tegutsemisviisid, tähelepanekud keskendumise ja tähelepanu kohta, kõne ja korralduste mõistmise, oma mõtete väljendamise jne kohta. Kirjalik kokkuvõte tehakse vähemalt 1 korda aastas, lähtudes alushariduse riikliku õppekava tunnetus- ja õpioskuste eeldatavatest tulemustest:

1. tunneb huvi maailma vastu ja uurib seda erinevate meeltega;
2. suudab huvipakkuvale tegevusele keskenduda vastavalt oma arengutasemele;
3. mõistab lihtsamat kõnet;
4. valdab eneseväljenduseks vajalikku sõnavara;
5. väljendab end kõnes teistele arusaadavalt ja osaleb vestluses;
6. suudab keskenduda lühikeste lugude jälgimisele;
7. oskab leida võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid;
8. oskab objekte ühe tunnuse alusel rühmitada;
9. suudab järgida lihtsat juhust;
10. oskab detailidest lihtsa terviku kokku panna.

Sotsiaalsete oskuste vaatlus:

Täiskavanu jälgib lapse suhtlemist täiskavanutega, teiste lastega, lapse huvi teiste vastu, tema kontakti loomist, suhtluse algatamist, soovide ja vajaduste väljendamist ning koostab kirjeldava kokkuvõtte 1 korda aastas lähtudes alushariduse riikliku õppekava sotsiaalsete oskuste eeldatavatest tulemustest:

1. oskab ennast ja teisi väliste tunnuste kaudu kirjeldada;
2. on huvitatud mängukaaslastest ja püüab nendega arvestada;
3. osaleb täiskasvanuga ühistegevustes;

4. saab aru lihtsamatest rühma kokkulepetest;
5. loob sõprussuhteid lastega, kellega on tihti koos;
6. jagab mõnikord asju ka teistega;
7. algatab teiste laste ja täiskasvanutega suhtlust;
8. oskab väljendada oma vajadusi ja soove.

Eneseregulatsiooni oskuste vaatlus:

Täiskasvanu jälgib last lasteaeda tuleku/mineku ajal, söömise, pesemise, riietumise, WC kasutamise ajal, magamamineku ajal ning teeb märkmeid ja tähelepanekuid lapse oskuste ja tegutsemise kohta.

Selline vaatlusandmete kogumine aitab märgata lapse oskuste arengut ja edusamme ning samas seada sihid uute oskuste omandamiseks ning vastavad tegevused oskuste omandamise toetamiseks.

1. tuleb toime vanematest eemalolekuga;
2. tuleb toime ühelt tegevuselt teisele üleminekuga;
3. suudab täiskasvanu toel lühikest aega soovitud edasi lükata ja oma käitumist pidurdada;
4. suudab täiskasvanu toel tulla toime tugevate tunnetega;
5. saab suures osas hakkama igapäevase eneseteenindamisega;
6. paneb pärast tegevusi täiskasvanu juhendamisel asjad oma kohale.

9.5 Valdkondade eeluskused

9.5.1 Mina ja keskkond

Mina ja keskkond valdkond sisaldab teadmisi: iseendast ning oma kodust ja perekonnast; tervisest ja turvalisusest ning ümbritsevast loodus- ja tehiskeskkonnast. Väikelapseas on need teadmised seotud otsese kogemusega ning väljendusoskus areneb koostöös keele ja kõne oskuste arenguga.

Väikelapseeas areneb oskus:

- reageerida oma nimele;
- tunda end ära piltidel;
- osutada küsimisel pereliikmetele ja tuttavatele inimestele;
- osutada ja/või nimetada mööbliesemeid, nõusid, riietusesemeid, mänguasju;
- teada esemete otstarvet ja kasutada neid sihipäraselt.

Laps ei oska küll veel väikelapseeas nimetada tervisele kasulikku/kahjulikku või nimetada turvalisusega seotud tegevusi, kuid teeb neid tegevusi kaasa ja on omandanud vastavad harjumused. Näiteks peseb käsi ja hambaid, sööb erinevaid toite, teab, et autos sõites peab istuma turvatoolis või rattaga sõites kandma kiivrit.

Looduskeskkonnas:

- eristab ja tunneb ära loomi, neile osutades või neid nimetades;
- oskab nimetada või osutada linnule, loomale, puule, lillele, pilvele, kuule, autole, majale jne.

„Mina ja keskkond” oskused arenevad lapsega suheldes ja sellest rääkides, mis teda ümbritseb. Näiteks kui lapsel on kodus kass, siis oskab juba päris väike laps osutada küsimisel kassile.

9.5.2 Keele ja kõne

Keel ja kõne valdkond sisaldab nii kõne mõistmist kui ka eneseväljendust ning on kõigi valdkondade ülene oskus, sest iga valdkonna oskuste juurde kuulub ka sealsete õpitud oskuste nimetamine, selgitamine, kirjeldamine jne. Enne kui laps oskab ise oma teadmisi sõnadesse panna, õpib ta nendele osutama ehk areneb passiivne sõnavara. Üldoskuste all tunnetus- ja õpisokustes on välja toodud eesmärgid 3) mõistab lihtsamat kõnet; 4) valdab eneseväljenduseks vajalikku sõnavara ja 5) väljendab end kõnes teistele arusaadavalt ja osaleb vestluses.

1–3-aastaste laste **keele ja kõne areng** on üks kiiremini arenevaid valdkondi varases lapsepõlves. Selles vanuses areneb lapsel arusaamine keelest, esimesed sõnad ja hiljem lausungid.

Laps õpib:

- mõistma lihtsaid korraldusi: „Too pall!“;
- tundma ära oma nime ja reageerima kutsumisele;
- ütlema sõnu ja lihtsamaid lauseid;
- kasutama lihtsustatud sõnu;
- näitama kehaosi enda või nuku pealt;
- viipamise ja osutamise abil suhtlema;
- sõnu lauseteks ühendama;
- kasutama asesõnu („mina“, „sina“) ja omastavat käänet („issi auto“);
- kasutama tegusõnu ja lihtsaid omadussõnu („jookseb“, „punane“).

Soovituslikud tegevused:

- Pildiraamatute vaatamine ja kirjeldamine („Kus on kass? Mida kass teeb?“);
- Loomahäälte matkimine („Mis häält teeb koer?“);
- Igapäevaste tegevuste kommenteerimine – räägi, mida lapsega koos teed („Nüüd paneme soki jalga“);
- Lihtsad laulud ja liisusalmid – rütm ja kordus toetavad keele arengut;
- Rolli- ja jutumängud – nukkudega mängimine, tegevuste läbimäng;
- „Mis see on?“ mäng – näita eset ja küsi nime või omadusi („Mis värvi see on?“);
- Lause lõpetamise mängud – „Kass ütleb ...?“ (laps lõpetab);
- Korduse ja keele mängud – korduvad väljendid, küsimused-vastused („Kus on pall? Siin on pall!“).

Soovitused, mis toetavad ja soodustavad kõne arengut:

- räägi aeglaselt ja selgelt, vaata lapsele silma;
- luba lapsel lõpetada lauseid, isegi kui see võtab tal aega;

- ära lase lapsel parandada ja korrata õigesti, vaid korda ise õigesti: **Laps:** „*Koera tuli.*” – **Täiskasvanu:** „*Jah, koer tuli.*”;
- ära sunni rääkima – loo loomulik ja toetav keskkond suhtlemiseks;
- Kuula alati huviga ja reageeri lapse katsetele rääkida.

9.5.3 Matemaatika

Matemaatika valdkond sisaldab oskusi märgata erinevusi ja sarnasusi suuruses, kujus ja värvuses. Näiteks tunnetus- ja õpioskuste eesmärgid 7) leiab võrdluse alusel objektides ühiseid ja erinevaid tunnuseid ning 8) rühmitab objekte ühe tunnuse alusel on otseselt seotud matemaatika valdkonnaga.

Laps õpib:

- eristama erinevaid suurusi (nt suur pall vs väike pall);
- aru saama lihtsatest põhjus-tagajärg seostest (nt kui panen klotsi torusse, kukub see alla);
- sobitama esemeid avadesse (nt kujundikast);
- jälgendama loendamist täiskasvanu eeskujul;
- mõistma loendamise ideed (võib küll eksida järjekorras);
- märkama erinevusi (nt „üks sokk kadunud” → tajub puuduvat eset);
- rühmitama esemeid värvi, suuruse või kuju järgi;
- mõisteid nagu *rohkem, vähem, samapalju*;
- eristama lihtsaid kujundeid: ring, ruut;
- aru saama lihtsamatest kohamõistetest nagu sees, all, peal.

Soovituslikud tegevused:

- Sobitamismängud: kujundikastid, pusletükid, topside üksteise sisse panek;
- Igapäevaesemete võrdlemine: „Milline on suurem lusikas?”, „Kus on kõige suurem auto?”, „Vaata kui pika rongi sa kokku panid”, „Mul on suured saapad, sul on väikesed saapad”;

- Esemete loendamine igapäevategevuste ja mängu käigus: „Siin on üks, kaks nukku”, „Paneme ühe soki jalga”, „Paneme kaks klotsi auto kasti”, „Pildi peal on üks karu” jne;
- Muusikalised mängud ja laulud: „Üks, kaks, kolm, neli, viis...”;
- Rühmitamismängud: „Pane kõik punased klotsid kokku”, „Leia kõik ümmargused”;
- Mustrimängud: kasuta ehitusklotse mustrite loomiseks: punane-sinine-punane-sinine jne;
- Loendamine igapäevaelus: toiduasjad, riidesse pannes riietusesemed ja kehaosad, mänguasjadega mängides ja koristamisel, raamatust piltide vaatamisel;
- Kujundite otsimine – leia samasugune;
- Lauamängud ja pusled (lihtsad reeglid, nt täringu veeretamine ja sama värvi esemete või samasuguse kujundi leidmine, kaheosalised lihtsa sisuga pusled, et laps saaks moodustada terviku).

Soovitused, mis toetavad oskuste arengut:

- Korda ja kasuta keelt teadlikult: kui laps veel ise ei räägi, siis väljendab täiskasvanu värvust ja suurust lapsega tegeledes. „Vaatame, mitu klotsi sul on – üks, kaks, kolm.” „Sul on suur auto, mul on väike auto.” „Paneme kollase klotsi sinise klotsi peale.” „Ma veeretan sulle roheline palli.”
- Kasuta küsimusi ja suunavaid juhiseid: „kus on punased autod?”, „miks sa arvad, et see on suurem?”, „pane kollased klotsid punase auto kasti”, „paneme suured pallid korvi” jne – see toetab lisaks matemaatiliste oskuste arengule ka loogilise mõtlemise arengut.
- Toeta iseseisvat uurimist: anna aega mängida ja katsetada, ära anna kohe vastust. Näiteks lase lapsel proovida eset mänguasjal igasse auku, ära näita ette, kuhu ese sobib; lapsel võib see kaua aega võtta, kuid õppimise moment on suurem, kui laps jõuab tulemuseni ise.

9.5.4 Kunst

Kunsti valdkond sisaldab tutvumist erinevate vahenditega, näiteks pliiatsid, kriidid, näpuvärvid, pintsliid, guaššid, plastiliin või muud voolimismassid ning nende sihtotstarbelise kasutamisega. Väikelapseas ei ole oluline lõpptulemus, vaid protsess, katsetamine, erinevate materjalide kogemine ja eneseväljenduse rõõm. Laps esimestel eluaastatel enamasti ei mõtle sellele, mida ta kujutab, vaid sellele, kuidas ta midagi teeb. Kõigepealt areneb oskus anda tehtule nimi pärast tegevust või siis jääb laps vastuse võlgu, kui küsida, et mida sa joonistasid. Mõne aja pärast laps mõtleb hiljem välja, mida ta joonistas, kuid tegevuse alguses ja käigus ta sellele ei mõtle ning võib anda erinevaid vastuseid, mida ta tegi. Alles väikelapseea lõpus suudab laps enne öelda, et joonistan näiteks palli ja siis joonistab ja ka pärast mäletab, et tegi palli.

Laps õpib:

- hoidma käes värvipliiatsit või kriiti;
- kritseldama spontaanselt (joon ei pruugi veel midagi tähendada);
- nautima värvide kasutamist (näpuvärvid, pintsliga värvi kandmist paberile);
- julgelt kasutama paberipinda joonistades ja maalides;
- aru saama, mida saab teha pliiatsi, värvide, pintsli, paberiga;
- kritseldamisele nime andma;
- osalema täiskasvanu juhendatud lihtsates kunstitegevustes (nt värvimine, kleepimine);
- mudima, rullima, veeretama, tükeldama plastiliini või voolimismassi.

Soovituslikud kunstitegevused:

- näpuvärvidega maalimine – võimaldab tunnetada värvi, tekstuuri ja liikumist;
- suurte kriitide või värvipliiatsitega kritseldamine – näiteks paberil, tahvil;
- värvilise vee valamine ja segamine – ohutu katsetamine;
- kleepsude kleepimine – suurte kujundite ja lihtsate vormidega;
- pintsliga maalimine – harjutab haaramist, kontrolli ja suuna mõistmist;
- kollaažid – rebitud/tükeldatud paberitükkide liimimine (nt puu, lilled);
- šablooniga värvimine või tembeldamine – nt porgand, õun, käsi;

- savitaolise materjaliga voolimismäng – plastiliin, soolataigen, loodusmaterjalid;
- loodusmaterjalidest pildid – lehed, kivid, seemned paberile.

Soovitused, mis toetavad oskuste arengut:

- Keskendu protsessile, mitte tulemusele! Ära paranda ega suuna liiga palju.
- Luba lapsel katsetada ja tunnetada erinevaid materjale ja vahendeid ning nende omadusi – isegi kui värvid lähevad segi või pilt jääb „mõistetamatu“.
- Kasuta erinevaid materjale, mis on suhu panemiseks ohutud.
- Loo loovust toetav keskkond – suur paberipind, pestav põrand, riietus, mis võib määrdua.
- Nimeta värve ja tegevusi, et toetada ka keeleoskuse arengut („Sa tegid punase ringi!“).

9.5.5 Muusika

sisaldavad 1–3-aastaste laste muusikaoskuste arengut, mis toimub mängulise kuulamise, liikumise, rütmitunnetuse ja häälega katsetamise kaudu. Selles vanuses ei ole eesmärk õpetada muusikat teadlikult, vaid luua rõõmu ja huvi heli, rütmi ja muusikalise väljenduse vastu.

Laps õpib:

- tunnetema ja matkima lihtsat rütmi (plaksutab, patsutab, koputab);
- kuulama ja eristama helisid, meloodiaid;
- reageerima tuttavale muusikale;
- laulma ja jäljendama häälistsusi, fraase, lihtsaid sõnu;
- häält kasutama ning katsetama oma hääle kõrgust, tugevust, kõla;
- ennast loovalt väljendama – liigub, tantsib, mängib pilli;
- katsetama erinevaid rütmipille.

Arengut toetavad tegevused:

- lihtsad liigutused laulu ja muusika saatel (nt „Tee nii nagu mina teen“);
- plaksutamine rütmis – koos muusika või lauluga;
- häälega mängimine ja erinevate häälightsuste matkimine – „mmm”, „la-la”, loomahäälte imiteerimine;
- rütmipillide uurimine ja nendega erinevate helide tegemine – marakad, kelluke, kõristi, trummid, tamburiin;
- rütmimängud – kordamismustrid: plaks-plaks-paus, koputa-paus-koputa;
- muusikaline liikumine – tantsimine muusika järgi, muusika järgi peatumine;
- laulude kooslamine – lihtsate sõnade ja viisiga lood.

Soovituslikud muusikalised tegevused:

Laulud ja liisusalmid

- Rütmilised ja korduvad (rütm- ja liisusalmid rahvaluulest, nt „Miilu-maalu-miisu”, „Põu-põu püksid jalga”; lihtsad autorilaulud nt L. Verlin „Kakusöömise laul”, K. Levin „Pisikesed sipelgad”, S. Luke „Pillimäng”).
- Häälega mängimiseks sobivad looma- ja tegevuslaulud.

Pillimängud

- Kodused rütmipillid: plasttopsid, riisiga täidetud pudelid, puulusikad.
- Rütm- imiteerimine: täiskasvanu mängib ette, laps vastab.

Liikumine muusikaga

- Liikumine ja tantsimine erineva tempoga muusika järgi.
- Laulumängud: „Kükita“, R. Pajusaar „Lepatriinumäng”, K. Erimäe „Lehvita, kui sõpru näed!” jt.
- Muusika järgi kõndimine, hüppamine, peatumine – arendab kuulamis- ja reageerimisvõimet.

Soovitused, mis toetavad oskuste arengut:

- Ole eeskujuks – laula, tantsi, mängi pillil julgelt!
- Julgusta igasugust muusikalist katsetamist.
- Korda samu laule – tutvavlikkus tekitab turvatunde ja arendab mälu.
- Paku kuulamiseks mitmekesist muusikat (rahvalaulud, lastelaulud, loodushääled, klassika).

9.5.6 Liikumine

Liikumise valdkond sisaldab 1–3-aastaste laste liikumisoskuste arengut, mis on selles eas kiire ja märgatav. Selles vanuses kujunevad välja põhilised motoorsed oskused, mille kaudu laps õpib tundma oma keha, ruumi ja liikumise võimalusi. Liikumine ei toeta ainult kehalist arengut, vaid ka mõtlemist, kõnet ja sotsiaalseid oskusi.

Laps õpib:

- tasakaalu – seismist ja kõndimist kitsal pinnal
- koordineerimist – käte ja jalgade kooskõla liikumises, palli viskamist/veeretamist ja püüdmist
- tugevust ja vastupidavust – ronimist, sihipärast kõndimist (jalutuskäigud)
- liigutuste täpsust ning käe ja silma koostööd – esemete asetamine õigele kohale

Üldmootorika osas õpib:

- kõndima ja jooksmas iseseisvalt, pöörab liikudes suunda
- ronima madalatel pindadel (diivanile, astmetele)
- ronima redelile, liumäele, mööda takistusi
- püüdma, viskama ja veeretama palli
- hüppama mõlemal jalal korraga
- tantsima ja liikuma muusika rütmis.

Peenmootorika osas õpib:

- ehitusklotsidest torni laduma
- paberit rebima ja kortsutama
- asju karpi panema ja välja võtma
- ise sööma ja jooma ning lusikast ja tassi kasutama
- pliiatsi või kriidiga joonistama
- lihtsaid lukke, purke, karpe avama ja sulgema
- riietuma (tõmbab mütsi pähe, võtab sokid jalast ära).

Soovituslikud liikumistegevused 1–3-aastastele:

- mänguasjade lükkamine ja tõmbamine, enda järel vedamine (nt käru, auto);
- lihtsad takistusrajad – pingile ronimine, tunnelist läbi pugemine;
- pallimängud – püüdmine, viskamine, palli veeretamine, jalaga löömine;
- muusika ja liikumine – kõnd, hüppamine, rütmis plaksutamine;
- sõrme- ja käemängud – „Pits-pats, põlveplats“, „Sõrmeliisu“;
- tantsimine muusika järgi ja laulumängud – koos liigutuste jäljendamisega;
- liikumismängud – „Mängime peitust“, „Hüppa kui konn!“;
- koordineerimisharjutused – roomamine, üle takistuse ronimine;
- peenmotoorika mängud – klotside ladumine, plastiliinist voolimine, asjade avamine ja sulgemine, väikeste esemete sorteerimine, asjade üksteise sisse toppimine.

Soovitused, mis toetavad oskuste arengut:

- ohutus – lase lapsel liikuda vabalt, aga turvalises keskkonnas, loo tingimused ronimiseks, hüppamiseks, asjade vedamiseks jne;
- vaba mäng – oluline osa liikumisoskuse kujunemisel on sellel, et laps saaks kogu päeva jooksul palju liikuda ja tegutseda ning oskusi harjutada;
- rutiin ja kordus – harjutamine aitab liigutusi kinnistada;
- motivatsioon ja kiitus – tunnusta lapse pingutust, mitte ainult tulemust, innusta last olema aktiivne ja tegutsema ning loo selleks sobivad tingimused nii toas kui õues.

10. LAPSE ARENGU HINDAMISE PÕHIMÕTTED

10.1. Lapse arengu hindamine on oluline laste toimetuleku ja heaolu parendamiseks. Täiskasvanu toetab lapse arengut, märgates saavutusi ja aidates lapsel ise enda arengut ning edasiminekut teadvustada. Tuginedes hindamistulemustele saab luua õpi- ja kasvukeskkonna, mis vastab lapse arengutasemele ja vajadustele.

10.2. Lapse arengu hindamine on oluline lapse eripära mõistmiseks, lapsele vajaliku toe väljaselgitamiseks, arengu ja positiivse enesehinnangu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks. Lasteaias ja lastehoius on oluline arvestada iga lapse arengu ning toevajadustega ning pakkuda asjakohast tuge. Et tagada lapsest lähtuva õpi- ja kasvukeskkonna kujundamine ja lapse individuaalsusega arvestamine, on vajalik koostöö lapse ja vanemaga.

10.3. Hindamine on igapäevane osa õppe- ja kasvatusprotsessist. Hindamisel jälgivad ja analüüsivad lapsehoidjad ja õpetajad lapse arengut nii igapäevatoimingutes, vabamängus kui ka õppe- ja kasvatustegevustes. Hindamise aluseks on lapse arengu eeldatavad arengutulemused üldoskustes ning õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades.

10.4. Lapse arengu hindamisel ja toetamisel lähtutakse alushariduse riiklikus õppekavas sätestatud põhimõtetest.

10.5 Infot kogutakse tavaliselt järk-järgult erinevaid meetodeid kombineerides. Hindamise eesmärk on saada terviklik ülevaade lapse arengu tugevatest ja arendamist vajavatest valdkondadest. Lapse arengu hindamise protsessi etapid on järgmised:

- [taustainfo kogumine lapse ja pere kohta;](#)
- [hindamise kavandamine;](#)
- [hindamise läbiviimine;](#)
- [analüüs ja tõlgendamine;](#)
- [õppe- ja kasvatustegevuste kavandamine lähtudes hindamistulemustest;](#)
- [vanemate nõustamine;](#)
- [koolivalmiduse hindamine;](#)
- [hindamise korralduse uuendamine.](#)

11. KAASAV HARIDUS JA TUGE VAJAV LAPS

Käesolev peatükk põhineb kaasava hariduse juhendmaterjalidel ning sätestab kaasava alushariduse põhimõtted, toe liigid ja rakendamise korra Raasiku Kooli lasteaias. Kaasava hariduse eesmärk on tagada igale lapsele võrdsed võimalused osaleda alushariduses, saada vajalikku tuge ning kogeda eduelamust turvalises ja arvestavas kasvu- ja õpikeskkonnas. Kaasava hariduse tulemuslik ja sujuv rakendamine eeldab tihedat, süsteemset ja eesmärgipärast koostööd kõigi osapoolte vahel – lasteaia juhtkonna, rühmaõpetajate, abiõpetajate, tugispetsialistide, lapsevanemate ning kooliväliste ekspertrühmade (nt Rajaleidja) ja kohaliku omavalitsuse vahel. Ainult eri osapoolte ühise panuse, varajase märkamise, avatud kommunikatsiooni ning teadmiste sihipärase jagamise kaudu luuakse lapsele optimaalsed ja tema vajadustele vastavad õpitingimused ning tagatakse tema igakülgne areng ja heaolu just tema individuaalsusest ning vajadustest lähtuvalt.

11.1 Kaasava hariduse tähendus

Kaasav haridus tähendab iga lapse õigust haridusele ja haridusasutuse kohustust kohandada õppimist ja õpetamist õppijate erinevatele vajadustega (UNESCO, 1994). Kaasava hariduse rakendamine eeldab, et õpetajad rakendavad õpetamisel praktikaid, mis toetavad kõikide laste arengut kaasatuse ning õppe- ja kasvatustegevuses mõtestatud osalemise kaudu.

Kaasava hariduse olemus:

1. Juurdepääs haridusele tähendab kaasavat haridust, kus erinevused on väärtustatud ja kõigile lastele võimaldatakse hariduse kättesaadavus. See on võrdne võimalus õppida ja areneda tavapärase keskkonnas koos eakaaslastega oma õpetaja juhendamisel. Juurdepääs haridusele tähendab ka lasteaia töötajate positiivseid hoiakuid erinevuste suhtes ja valmisolekut kaasata lasteaia tegevustesse kõik lapsed, olenemata nende vajadustest.
2. Õigust osaleda alushariduses ja olla kaasatud tavarühma koos eakaaslastega.
3. Kuuluvustunne tähendab erinevuste aktsepteerimist ja õpetaja võrdset tähelepanu kõigile lastele, olenemata nende eripäradest ja vajadustest.

4. Positiivsed sotsiaalsed suhted ja sõprus eakaaslaste vahel tekivad siis, kui lasteaia personal neid teadlikult toetavad ning on oma käitumise ja suhtumisega lastele eeskujuks.
5. Toevajadusega laps osaleb õppe- ja kasvatustegevuses ja mängudes koos tavapärase arenguga eakaaslastega, kus keskkond võimaldab mitmekesiseid tegevusi ja selle kohandamist viisil, mis soodustab laste aktiivset ja mõtestatud osalemist. Pedagoogiline personal toetab õppimist, kasutades individualiseeritud juhendamist ning kohandusi õpivaras, lähtudes lapse vajadustest, eesmärgiga innustada kõigi laste osalemist nii mängus kui ka õppe- ja kasvatustegevuses.
6. Iga lapse arengut edendatakse maksimaalselt arvestades nii, et saavutatakse individuaalsed õpieesmärgid. Iga laps kogeb eduelamust ja saab õppimisest positiivseid emotsioone.

11.2 Kaasava hariduse rakendamine

Kaasava hariduse edukas elluviimine alushariduses on mitmetahuline protsess, mis nõuab kõigi osapoolte – juhtide, õpetajate, tugispetsialistide ja abiõpetajate – ühist panust ning teadmiste sihipärasest kasutamist. Sise- ja välisvõrgustiku koostoimimiseks teevad lasteaia TUKO ja HEVko vajadusel koostööd Rajaleidja/koolivälise nõustamiskomisjoni, kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötajate ja tervishoiusektori spetsialistidega, tagamaks lapsele terviklik tugi. Lapsevanem ei ole pelgalt teavitatav osapool, vaid aktiivne partner toe planeerimisel ja rakendamisel. Lapsevanema nõusolek, usaldus ja kodu-lasteaia ühesugused põhimõtted tagavad toe tõhususe. Lapsevanem on kaasatud kui võrdväärne partner kõigis lapse toetamise etappides alates esmasest märkamisest kuni toe tulemuslikkuse hindamiseni. Kaasav haridus on pidevas liikumises ja arengus ning hariduse tulemuslikkus tagatakse tasandite teadliku koosmõju toetamisel:

1. lapse tasand: lapse omadused ning tema kohalolu, suhtlus ja vaimne kaasatus;
2. õpetaja tasand: õpetaja isiksus ja õpetamisviisid;
3. perekonna tasand: pere kaasamine ja igakülgne toetamine;
4. lasteaia tasand: toetav töökultuur ja asutuse ülesehitus;

5. riigi tasand: seadused, järelevalve, rahalised ja materiaalsed võimalused ning osapoolte koostöö.

Üldised kohandused lähtuvalt kaasava hariduse põhimõtetest:

- **Füüsiline ja ruumiline keskkond** (nt vaikne nurk, ergonoomiline mööbel, valgustus ja helisummutus).
- **Ajaline ja korralduslik keskkond** (nt päevarütmi paindlikkus, visuaalne päevakava, tegevuste liigendamine).
- **Õppemeetodid ja -materjalid** (nt visualiseerimine, diferentseeritud ülesanded, jõukohastamine).
- **Sotsiaal-emotsionaalne keskkond** (nt turvaline õhkkond, kaaslaste toetamine, emotsioonide reguleerimise oskused).

11.3 Tuge vajav laps

Iga laps on ainulaadne – oma iseloomu, arengutempo, huvide ja vajadustega. Lasteaia ülesanne on luua selline õppe- ja kasvukeskkond, kus kõik lapsed tunnevad end turvaliselt, väärtustatult ja toetatuna. Alushariduses lähtutakse põhimõttest, et iga lapse arengut toetatakse vastavalt tema individuaalsetele vajadustele ning see tugi on lasteaia igapäevase töö loomulik osa.

Toe eesmärk on tagada lapsele tema arengut toetavad tingimused igapäevases lasteaiakeskkonnas. Toe vajadus tuleneb lapse käitumises või arengus ilmnevatest märkidest, mis võivad viidata vajadusele täiendava toe järele. Ühegi toe liigi rakendamine ei eelda meditsiinilise diagnoosi olemasolu, samas võib ka meditsiinilise diagnoosiga lapsele olla piisav mistahes toeliik eelnevast loetelust. Lapsele vajaliku toe liigi määramine toimub lapse arengu jälgimise ja analüüsi käigus, kaasates vanemaid ja tugispetsialiste. Toevajaduse märkamine peab toimuma võimalikult varases etapis (alushariduses ehk lasteaias), et ennetada probleemide süvenemist hilisemates haridusetappides (koolis). Varajane märkamine võimaldab õigeaegset sekkumist ka ilma ametliku diagnoosita.

Toe liigid ja nende tähendus:

Üldine tugi on lasteaia pakutav tugimeede, mis toetab lapse arengut tavapärase rühmakontekstis. Kui õpetaja märkab, et laps vajab mõnes valdkonnas rohkem tähelepanu, kohandusi või juhendamist, saab lasteaed pakkuda lapsele üldist tuge. Üldise toe pakkumine on rühmas õpetaja ülesanne. Vajadusel saab õpetaja paluda abi ja nõustamist tugispetsialistilt. Oluline on, et üldise toe pakkumisel tehakse õpikeskkonnas kohandusi, nii et laps saavutab õpieesmärgid.

Tõhustatud tuge rakendatakse siis, kui üldisest toest ei piisa lapse arengu toetamiseks. Tõhustatud tugi määratakse lapsele, kes oma arengulise eripära tõttu vajab vähemalt üht tugispetsialisti teenust, spetsiifilist õppe- ja kasvatustegevuse korraldust, keskkonda, metoodikat või spetsiifilisi vahendeid ning individuaalset lisatuge rühmas või õpet kuni 12 lapsega rühmas (Alusharidusseadus, 2025). Tõhustatud tuge saab soovitada kooliväline nõustamiskomisjon.

Oluline on rõhutada, et tõhustatud toe rakendamine ei tähenda automaatselt lapse paigutamist vähendatud lastearvuga rühma, see on vaid üks võimalik meede. Paljudel juhtudel saab lapse arengut edukalt toetada ka tavarühmas, kui seal on loodud lapse vajadusi arvestav keskkond. Näiteks kõne arengu raskustega laps võib jätkata tavarühmas, kus talle võimaldatakse logopeedi regulaarne abi ja vajadusel alternatiivkommunikatsioonivahendite kasutamine. Lapse paigutamist 12 lapsega rühma kaalutakse siis, kui tavarühmas rakendatud tugimeetmed ei taga lapse arenguks piisavaid võimalusi või keskkond ei ole tema erivajadusi toetav.

Erituge rakendatakse lapsel, kes oma arengulise eripära tõttu vajab mitut tugispetsialisti teenust, kohandusi mitmes valdkonnas (spetsiifiline õppe- ja kasvatustegevuse korraldus, keskkond, metoodika või spetsiifilised vahendid) ning pidevat individuaalset lisatuge rühmas või õpet kuni kuue lapsega rühmas (Alusharidusseadus, 2025). Erituge saab soovitada kooliväline nõustamiskomisjon.

11.4 Toe määramine ja rakendamine Raasiku Kooli lasteaias

Lapse arengu järjepideva jälgimise eest rühmas vastutavad rühmaõpetajad, kes fikseerivad tähelepanekud lapse arengumängude, igapäevategevuste ja IAK abil. Kui õpetaja märkab lapse käitumises, kõnes, füüsilises või vaimses arengus eripärasid või mahajäämust, teavitab ta esimesel võimalusel lapse vanemat ning konsulteerib lasteaia TUKO-ga.

Lasteaia siseselt toimub märkamine ja esmane toetamine järgmiste etappide kaupa:

I etapp: märkamine, esmane hindamine ja üldine tugi rühmas (rühmaõpetajad)

Rühmaõpetajad jälgivad lapse arengut igapäevategevustes ja fikseerivad tähelepanekud individuaalse arengu jälgimise kaardil (IAK). Õpetaja teavitab lapsevanemat esmastest tähelepanekutest ning lepitakse kokku ühised sammud lapse toetamiseks. Õpetaja rakendab rühmas üldist tuge: kohandab õpikeskkonda, tegevuskava, päevakava, õppemetoodikat ja õpivara.

II etapp: lasteaia TUKO ja tugispetsialistide kaasamine (lasteaiasisene tugi)

Kui rühmasisesed kohandused ja üldine tugi ei anna soovitud tulemust, pöördub õpetaja lasteaia tugiteenuste koordineerija (TUKO) poole. TUKO kaasab vajalikud tugispetsialistid (nt logopeed, eripedagoog jt) lapse põhjalikumaks vaatluseks ja esmaseks hindamiseks. Tugispetsialistid nõustavad õpetajaid ja vanemaid ning rakendavad vajadusel individuaalset või rühmapõhist lisatuge.

III etapp: Asutuse HEV õppejuhi kaasamine ja võrgustikutöö

Kui lapse vajadused nõuavad komplekssemat lähenemist, asutuseüleste ressursside planeerimist või spetsiifiliste tugimeetmete rakendamist, kaasatakse protsessi asutuse HEV õppejuht. HEV õppejuht koordineerib koostööd juhtkonna, TUKO, õpetajate, vanemate ja kohaliku omavalitsuse (KOV) vahel ning tagab vajalike dokumentide ja tugimeetmete nõuetekohase vormistamise.

IV etapp: Suunamine koolivälisesse nõustamisse

Kui lasteaiasisestest tugimeetmetest (üldisest toest) ei piisa ning laps vajab spetsiifilist õppekorraldust, vähendatud lastearvuga rühma või pidevat individuaalset lisatuge, suunab asutus (HEV õppejuht ja TUKO) koos lapsevanemaga lapse koolivälisesse nõustamisse (lastearst, Laste

Vaimse Tervise Keskus, Rajaleidja vms). Koolivälise nõustamiskomisjoni otsuse alusel määratakse lapsele tõhustatud tugi või eritugi (Alusharidusseadus, 2025).

V etapp: Seire, tulemuslikkuse hindamine ja toe korrigeerimine

Rakendatud tugimeetmete tulemuslikkust ja lapse arengut analüüsitakse regulaarselt (vähemalt kord õppeaastas IAK kaudu või vastavalt vajadusele tihedamini). Hindamisse kaasatakse rühmaõpetajad, TUKO, HEVKO ja lapsevanem. Analüüsi tulemusel otsustatakse toe jätkamine, kohandamine, suurenemine või lõpetamine.

12. LAPSEVANEMATEGA KOOSTÖÖ PÕHIMÕTTED

12.1 Raasiku Kooli lasteaia õppe- ja kasvatustegevus põhineb usalduslikul koostööl ja ühisel vastutusel perega, et toetada parimal viisil lapse individuaalset ja tasakaalustatud arengut. Koostöö aluseks on avatud, õigeaegne ja kahepoolne infovahetus e-lasteaia (Eliis) kaudu ning vahetu ja lugupidav suhtlus igapäevaelus. Lapsevanemad on oodatud aktiivselt panustama lasteaiaellu, üritustele ja rühma projektõppesse ning vanemate esindajad on kaasatud lasteaia sisuliste küsimuste arutamisse hoolekogu tasandil, tagades seeläbi ühtse, turvalise ja toetava kasvukeskkonna. Lapse arengu analüüsimiseks ning ühiste eesmärkide seadmiseks viiakse vähemalt kord õppeaastas läbi lapsevanemaga kokkuleppel arenguveestlus.

13. ÕPPEKAVA MUUTMINE

13.1. Lasteaia õppekava on vastavuses Vabariigi Valitsuse 07.08.2025 määrusega nr 33 „Alushariduse riiklik õppekava” .

13.2. Õppekava arendustöö on pidev protsess. Lasteaia õppekava arenduse üldjuht on direktor, kes delegeerib ülesandeid õppejuhile, arendusjuhile, HEV õppejuhile ja õpetajatele.

13.3. Õppekava täiendatakse ja uuendatakse vajaduspõhiselt. Ettepanekud muudatusteks tehakse juhtkonna, õpetajate ja lapsevanemate poolt. Muudatusettepanekud arutatakse läbi pedagoogilistel koosolekutel ja hoolekogu nõupidamistel.

13.4. Õppekava ja õppekava muudatused ning täiendused kehtestab direktor.